
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
14
36 K
12

RENATI
DES-CARTES
MEDITATIONES
DE PRIMA
PHILOSOPHIA,

In quibus adjectæ sunt, in hac ultima editione, utilissimæ quædam animadversiones, ex variis, doctissimisque Authoribus collectæ; cum Authoris Vita breviter, ac concinnè conscripta.

AMSTELODAMI. MDCCIX.

AD ERUDITISSIMUM,

Et Jureconsultissimum Virum

JOSEPHUM DE ANGELIS.

N. N.

S. P. D.

VEtùs, ac ferè perpetua inter Scriptores consuetudo est ex omni genere libros, qui in publicam emittuntur lucem, non nisi hominibus, vel clarissimorum natalium munere, vel optimarum artium studio, aut honestorum morum probitate exornatis libenti, ac æquo animo

dicare. Nàm Auctores, vel grati animi memoria selectissimos suarum cogitationum fructus, tanquam amplissimum, magnificentissimumque munus in voluminibus paratum, atque reconditum ipsis dare existimàrunt: aut eorummet volumina aliquibus dicanda duxerunt; ut à maledictis, censurisque Obtrectatorum improbis ad ea tutanda, conservandaque valuissent. At quamquam acutissimi Renati Des-Cartes Meditationes ex uberrimis Metaphysicæ fontibus, sinè erroris crimine haustæ, ereptæque videantur: ideòque ab hominibus in sapientiæ studio exercitatis, non solùm summis extolluntur laudibus;

sed

ſed inter rara, & ſtupenda humanæ mentis miracula reponantur; tamen cuicumque hæc eadem ſecum animo reputanti haud obſcurè patebit, libellum hunc mole exiguum, uſu rerum magnum, ob tot, tantorumque in me beneficiorum tuorum magnitudinem potiùs, quàm defenſionis neceſſitudine, grati, mutuique animi ardore incenſum, atque commotum, velut inſigne quoddam amoris erga te mei pignus, me tibi dicaſſe: imò cùm certè ſciam in hac præclariſſima, & florentiſſima Civitate, totaq; ferè Italia neminem exercitatione dicendi præſtantiorem te eſſe, ſi fortè quis iniquo, venenatoque dente has Meditatio-

nes,non dicam obſcurare, ſed obumbrare conabitur, non ingenti molimine,te ipſas tutari facili negocio poſſe exiſtimo; nam, quæ tanta eſt vis,quòd flumen ingenii, quæ copia,quæ denique luculenta,atque ornata oratio, quæ non in foro, ac Senatu tantùm, verùm etiam inter domeſticos parietes, inter colloquia amicorum, in negociis gerendis,exequendiſque, in publicis,privatiſque rebus conſulendis, à te copiosè fluxiſſe non videatur? Porrò hæ Renati Des-Cartes Meditationes, ut omittam Familiæ,domuſque tuæ dignitatem, ingenii,animique tui dotes,tibi jure debentur: quoniam tàm tibi arridet diligens, & accurata ipſarum

um analyſis, ut ſępè numerò præ-
clariſſimam tuam vocem audivimus
prædicantem, nullam Metaphyſicorum
meditationem, nullamque veterum, novorumque
Philoſophorum lucubrationem tàm menti noſtræ proficuam eſſe
ad veritatem indagandam tàm aptam, idoneamque, quàm has, quę
denuò nunc typis, publicę utilitati conſulendi ſtudio, proditæ ſunt, &
quas tibi ſacrare inſtitui. Prætereà autem efficax, mirabiliſque eloquentia
jamdiù adulterata, & corrupta his noſtris ſanè temporibus,
ope ſanioris Philoſophiæ ab imperitorum injuriis, præjudiciiſque
vindicata, & in priſtinam ſedem redacta, in qua à Demoſthene, Ci-

cerone, aliisque disertissimis Oratoribus locata fuit: tunc profectò, Sapientum judicio compertum est germanam, veracemque differendi artem non in verborum, argumentorumque consarcinatione, sed in exquisitarum recta rationum dispositione, & verborum proprietate, cum gravitate, dignitateque sententiarum, cum selectissimorum numerum jucunditate conjunctam, sitam sinè dubio esse. Hujus tàm præclari facinoris neminem nisi Renatum ætas nostra habet Auctorem; nam strenuus ille, fortissimusque vir, terribili mentis suæ acie propè deletam, ac profligatam á barbarie eloquentiam, ab interitu vindicavit.

Quo-

Quoniàm Philoſophiam, ac Metaphyſicen, undè omnis orationis vis, ac robur fluit, & tanquam à ſuamet origine manat in immenſam oblivionis profunditatem demerſas longo, atque fervido accuratarum Meditationum labore retraxit in diem, & robuſta dextera ſua nobis porrecta, nos à profundiſſimis, fœdatiſſimiſque ignaviæ faucibus penitùs erexit, liberavitque. Qua de re non eſt mirandum ſi tu ab ineunte ætate, cùm non ſolùm amplum, immaculatumque pectus, ſed linguam purgata, ac feraci Philoſophia imbueris, tanta copia, tanta ubertate, tantaque incredibili orationis vi polleas, veraciſſimiſque rationibus, ſententiiſq;

abundes, ut vana, futilia, inania, & levia ab orationis tuæ decursu facillimè secernere possis, & probata tantùm solida, perspicua inserendo, indissolubili nexu elegantiam cum sapientia devincire. Quapropter tantam es gloriam consecutus, ut non solùm ætatis nostræ, quin etiam veterum temporum elegantiores, fœcundissimosque Oratores, severiores, maximosque Jureconsultos longè, latèque antecellis. Quis enim tàm ineffabili, ac penè divina differendi facultate cum tua in dicendo gravi, & inaudita facundia est comparandus? Cujus ope dura, difficillima, inextricabilia, mollia, facillima, plana, ac usitata reddis.

Hinc

Hinc perſpicuum eſt tantùm te
Renati, aliorumque Philoſopho-
um lectione cæteros antecel-
uiſſe Oratores, quantùm Rena-
us ipſe Philoſophis omnibus in-
genii acumine, ac diligentia præ-
uit. Quibus de cauſis operæ pre-
ium omninò judicavi, volumen
ioc, quantumcumque eſt, quòd
certè maximum eſt, inſigni tuo
nomine decorandum. Cæterùm
cùm Fratris filium excellenti in-
genio adoleſcentulum egregiis
omnibus diſciplinis alacri ſtu-
dio imbuere coneris, ut optimi
Conſiliarii, atque integerrimi ge-
nitoris ejus eximiæ, ſingulareſque
virtutes reviviſcant, exiſtiman-
dum duxi has Meditationes à cæ-

teris

teris Renati operibus sejunctas in lucem dare, ut facilior, ac brevior lectio videatur, sicque tenerum adolescentuli animum ad illas evolvendas, legendasque faciliùs alliciat: Vale.

VI-

VITÆ RENATI DES-CARTES

BREVIS DESCRIPTIO.

RENATUS Des-Cartes Dominus de Perron, in Gallia, quam semper excelsa ingenia protulisse, nemo ignorat, illustri loco natus. Nam atrem habuit antiquissima nobilitate fulgentem, ui postquam Limonii in Pictonibus diu privatus xiſſet, tandem est ad supremæ Rhedonum Curiæ ræsidis dignitatem evectus, ac vitæ annorum sa- r fato functus, dum noster in Belgio philosophatur. De Matre nihil nobis constat, nisi quod cunda mariti conjux unicum ex ipso filium pe- rit.

Locus natalis ei contigit Haga Turonum, uronensis Provinciæ Oppidum, in Pictonum nfinio situm. Cartesius ipse lib. 1. Epist. 46. ad banutum de suo in Sueciam itinere, disertis ndit verbis ubi natus sit.

Editus verò est in hunc mundum anno 1596. quamprimum per ætatem potuit animum ad dia applicuit, quorum incredibili semper amo- flagravit; atque in Collegio Flexiano, ætatis no supra 17. consuetum curriculum laudabili-

ter

ter absolvit, versatus in disciplina Patrum Societatis Jesu, quos felici methodo docendi, haud paucos magistros antecellere, & iij fatentur, qui ordini parum cupiunt, & Cartesius grata mente agnovit, cujus rei fidem facit Epistola 90. *libri secundi, & Epistola* 113. *libri primi.*

Egressus è Doctorum schola, idem de se quod Socrates judicabat scire se nihil præter hoc ipsum, quod nihil sciret. *Sic enim paulò post principium Dissertationis de methodo*: simul ac (*ait*) illud studiorum curriculum absolvi, quo decurso mos est in eruditorum numerum cooptari, planè aliud cœpi cogitare; tot enim me dubiis, totque erroribus implicatum esse animadverti, ut omnes discendi conatus nihil aliud mihi profuisse judicarem, quàm quod ignorantiam meam magis, magisque detexissem.

In sequentes aliquot annos variis peregrinationibus per Galliam, Belgium, Germaniam, Daniam, Hungariam, & Italiam impendit; exercitus, urbes, aulasque exterorum Principum invisens, & varia hinc inde experimenta colligens; & castra quidem, Socratis exemplo, secutus est, non tam belli, aut vitæ militaris amore, quàm cupiditate artes, laboresque bellantium sciendi ductus: unde & oblatum sibi militum præfecturam, recusavit; & omni quo militavit tempore nullum stipendium accepit, præter unicum dublonem, ut vocant, quem in perpetuum militiæ suæ monumentum adservavit. Et ut cæteras actiones ipsius bellicas silentio prætercam, Rupellæ expugnandæ

anno

anno 28. liberam operam commodavit; cujus profectò obsidii exemplum clarissimè docet, Ecclesiam neque ipsam bellum gerere debere, neque Regum, Principumque arma ad defendendam religionem solicitare, aut munimentis pacta firmare, vel munimenta fęderibus custodire; vel piè vivendo, & salutarem veritatem amando, & fideliter, modestèque profitendo, Deum ad misericordiam, & magistratus ad favorem excitare.

Tanto autem libentiùs hìc Rupellanæ obsidionis mentionem facio, quanto est justiùs agnoscere sapientiam Dei, qui inter strepitus belli Cartesio occasionem suppeditavit ea, quæ longo tempore, continuis meditationibus, inter arma nunquam omissis, de certiore philosophandi, ac veritatem reperiendi ratione didicerat, non modò viris summis ore communicandi, sed & posteà editis publicè scriptis propagandi. Accidit enim, durante ea obsidione, ut Chandovius, vir genere, & doctrina nobilissimus, postquam in illustrissimo cœtu, in quo præter alios dignitate, ingenio, ac scientia præclararum rerum eminentes viros, aderant Cardinalis Barbarinus, Romani Pontificis Legatus, & Cardinalis Berullius, Oratorii Ordinis Pater, de novis Philosophiæ principiis disseruisset, omnium applausibus exciperetur, & amplissimis laudibus condecoraretur singulis ab auditoribus, præter unicum Renatum, qui interrogatus, quid sibi ista de disputatione videretur, Oratoris equidem laudavit sermonem, cœtum autem modestè reprehendit, quod probabilia pro certis, ac du-

bia

bia pro indubiis admisisse: , se enim paratum ad quamlibet veritatem duodecim argumentis verisimilibus oppugnandum. Id cùm haud parum admirarentur, quæsivère ex ipso, num quis igitur extet certus vitandorum sophismatum, certique ab incerto discernendi modus: & affirmantem, unamquamque veritatem mathematica evidentia secundùm principia sua demonstrari posse, vehementer orarunt, ut publici ea juris faceret; quod & promisit.

Itaque post in Belgium secessit, studiis unicè vacaturus, atque in ista litterarum bonarum patria diversis vicibus Amstelodamum, Daventriam, aliaque loca incoluit; maximam verò ætatis reliquæ partem in Villa Egmontana transegit, ubi & philosophica, & mathematica opera, suo singula tempore in lucem emisit.

Fatum & Scriptori, & scriptis contigit, quale ferunt res humanæ, quæ ad divinas accederent, nisi læta tristibus, grata, ingratis, & contraria contrariis temperarentur. Quidam enim Philosophiam Cartesii tam sunt mirati vehementer, & amplexi cupidè, quàm facere possunt, qui demersam in puteo veritatem eruisse putant, eventu omninò dissimili Pyrrhonianæ doctrinæ sorti, de qua Laërtius in proœmio, ea verò, quę Pyrrhonia dicitur, propter obscuritatem à plurimis repudiatur. *Alii ex adverso libros hominis flamma dignos esse pronunciarunt, & authorem Scepticis, & impiis annumerarunt, atque ex humana societate, insigni supplicio, ejiciendum esse censuerunt. Nobis*

haud

haud volupe est, sive infestæ contentionis historiam amplius enarrare, sive de capitibus accusationis, & quæstionibus controversis judicium ferre, quorum utrumque, & ab instituto, & ab ingenio, & ab animo, & à munere nostro est alienum: quanquam istud profiteri minimè vereamur: errasse interdum humana conditione Cartesium, & errores excogitatis, ac speciosè declaratis philosophematis interdum defendisse; impietatem verò, & supremi Numinis contemtum nequaquam docuisse.

Primum enim ferè erat adversum doctrinæ seculi, Cartesiique genus, quod is laboraret, veritatem primis ex principiis eruere, à simplicibus, & facilioribus, ad composita, & difficiliora, naturali ordine progrediendo. Amabant contrà Academiæ problematicis disputationibus exercere ingenia. Hæc verò summa philosophandi diversitas necessariò debuit, cùm docentium, tùm discentium collidere studia; & contentiones excitare scholasticas, quæ denique in rixas, & odia abirent; de qua re, & ipse testatur lib.2. Epistola 60. ad Mersennum.

Cartesio præsertim inimici fuere Patres Societatis Jesu, atque ut tantò facerent ægrius illa parte vulnus infligere studuerunt, qua fore acerbissimum callidè ominabantur. Erat namque Renatus Ecclesiæ Romanæ sic satis studiosus, ut se controversiis de Religione agitatis immiscere horreret, omnemque hæreseos suspicionem anxiè evitaret. Ignatiani contra philosophum accusare im-

pie-

pietatis, ceu hostem Catholicæ Ecclesiæ, & proditorem mysteriorum ejus, voce, & scriptis traducère. Cartesio dederat natura ingenium severum, mores graves, usu posteà, & studio confirmatos: Lajola virum facere ridiculum, refellere ludendo, dogmata ejus, & inventa physica, & mathematica ridendo, negando, vel carpendo. Amabat Renatus quietem, pacem, & otium tranquillum, ut suis liberiùs incumberet meditationibus, & inventionibus. Patres reverendi ipsum lacessère ad prælia, provocare in arenam; quapropter Renatus animum à tota Societate alienavit, cujus si unum, vel alterum membrum, humanitatis officiis, coluit, fecisse reor, ut nè ab omnibus oppugnaretur. De universo certè ordine scribit lib. 2. Epistola 49. ad Mersennum.

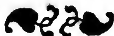
Porrò cur inter Doctores impietatis Renatum nequeam referre, plures ipsius philosophià suppeditat rationes; nam & Dei infinitam supra creatas res excellentiam, & immensam erga illas bonitatem diligentissimè inculcat, qua contemplatione, mens recta non potest non ad supremi Numinis timorem, cultum, & amorem veluti blanda quadam vi perduci; tantùm abest, ut Deum esse dubitarit, aut veritatis indagatores dubitare jusserit, audiamus ipsum ex V. Meditatione. Quod autem, *ait*, ad Deum attinet, certè, nisi præjudiciis obruerer, & rerum sensibilium imagines, cogitationem meam omni ex parte obsiderent, nihil illo priùs, aut faciliùs agnoscerem: nam quid ex se est apertiùs, quàm summum ens esse, sivè

Deum,

Deum, ad cujus solius essentiam, existentia pertinet existere? *Quin omnem, cùm præsentis, tùm futuræ vitæ lætitiam in sola Dei optimi maximi contemplatione posuit. Detestantur id pia maximè, & jucunda ejus verba, quæ in fine Meditationis III. observari possunt. Causarum verò secundarum virtutem operandi omnem, dum ex sola causa prima derivat, à qua omni momento pendeant, nonne de potenti, sancta, & libera benignissimi Creatoris providentia concionatur?*

Verùm nolumus hisce diutiùs immorari, atque progrediamur ad reliqua. Tandem voto Christianæ Serenissimæ Svecorum Reginæ, quam vastum ingenium omnia, quæ in mundo essent, fierentque, experiri jubebat, etsi aliquandiù repugnasset, infaustum itineris exitum veritus Stokholmiam concessit, Reginam philosophicis præceptis imbuturus. Mox cùm tunc corpus frigidum Septentrionis aërem haud ferret, nudato nihilominus capite, per totam ferè noctem, coram decumbente Regina, de propositis quæstionibus disserere suetus, in morbum incidit, quo inflammatibus pulmonibus, & vena sinè fructu secta, septimo die obiit anno præteriti seculi 50. vitæ autem 56. Corpore erat pusillo, vultu blando, animo recto, ingenii, judiciique vi incredibili, ad abscondita quævis erudienda pari, laboris indefessi; Vitam vivebat innocentem, & quatenus per adversarios licebat quietem: provectior ætate, studiosiùs meditabatur, ac libros legebat, quos coëmere multorum more parum amabat:

bat: undè Alcmariæ ab amico rogatus, Bibliothecam ipſi oſtenderet ſuam, ſi quam haberet, diſſectum ei vitulum monſtrans, en! meam, ajebat, *Bibliothecam. Atque hoc eſt curriculum Vitæ Renati Des-Cartes, viri ſupra invidiam magni, quonſque ejus hiſtoriam colligere licuit.*

SY-

SYNOPSIS
SEX SEQUENTIUM
MEDITATIONUM.

IN prima causæ exponuntur, propter quas de rebus omnibus, præsertim materialibus, possumus dubitare; quamdiu scilicet non habemus alia scientiarum fundamenta, quàm ea, quæ antehac habuimus. Etsi autem istius tantæ dubitationis utilitas prima fronte non appareat, est tamen in eo maxima, quòd ab omnibus præjudiciis nos liberet, viamque facillimam sternat ad mentem à sensibus abducendam; ac denique efficiat, ut de iis, quæ postea vera esse comperiemus, non ampliùs dubitare possimus.

In secunda, mens quæ propria libertate utens, supponit ea omnia non existere, de quorum existentia vel minimum potest dubitare, animadvertit fieri non posse, quin ipsa interim existat. Quòd etiam summæ est utilitatis; quoniam hoc pacto facilè distinguit quænam ad se, hoc est ad naturam intellectualem, & quænam ad corpus pertineant. Sed quia fortè nonnulli rationes de animæ immortalitate illo in loco expectabunt, eos hic monendos puto, me conatum esse nihil scribere, quòd non accuratè demonstrarem; ideoque non alium

 ordi-

ordinem sequi potuisse, quàm illum, qui est apud Geometras usitatus; ut nempe omnia præmitterem, ex quibus quæsita propositio dependet, antequam de ipsa quidquam concluderem. Primum autem, & præcipuum, quòd prærequiritur ad cognoscendam animæ immortalitatem, esse ut quàm maximè perspicuum de ea conceptum, & ab omni conceptu corporis planè distinctum formemus; quòd ibi factum est. Præterea verò requiri etiam ut sciamus ea omnia, quæ clarè, & distinctè intelligimus, eo ipso modo, quo illa intelligimus esse vera: quòd ante quartam meditationem probari non potuit; & habendum esse distinctum naturæ corporeæ conceptum, qui partim in ipsa secunda, partim etiam in quinta, & sexta formatur; atque ex his debere concludi, ea omnia, quæ clarè, & distinctè concipiuntur ut substantiæ diversæ, sicuti concipiuntur mens, & corpus, esse revera substantias realiter à se mutuò distinctas; hocque in sexta conclusi: idemque etiam in ipsa confirmari, ex eo quòd nullum corpus, nisi divisibile intelligamus, contrà autem nullam mentem, nisi indivisibilem: neque enim possumus ullius mentis mediam partem concipere, ut possumus cujuslibet, quantumvis exigui, corporis; adeò ut eorum naturæ, non modò diversæ, sed etiam quodammodò contrariæ agnoscantur. Non autem ulteriùs ea de re in hoc scripto me egisse; tum quia hæc sufficiunt ad ostendendum ex corporis corruptione, mentis interitum non sequi, atque sic ad alterius vitæ spem mortalibus faciendam;

dam;

dam; tum etiam quia præmissæ, ex quibus ipsa mentis immortalitas concludi potest, ex totius Physicæ explicatione dependent: primò ut sciatur omnes omnino substantias, sive res, quæ à Deo creari debent ut existant, ex natura sua esse incorruptibiles, nec posse unquam desinere esse, nisi ab eodem Deo concursum suum iis denegante ad nihilum reducantur; ac deinde ut advertatur corpus quidem, in genere sumptum, esse substantiam, ideoque nunquam etiam perire; sed corpus humanum, quatenus à reliquis differt corporibus, non nisi ex certa membrorum configuratione, aliisque ejusmodi accidentibus esse conflatum; mentem verò humanam, non ita ex ullis accidentibus constare, sed puram esse substantiam: etsi enim omnia ejus accidentia mutentur, ut quòd alias res intelligat, alias velit, alias sentiat, &c. non idcirco ipsa mens alia evadit: humanum autem corpus aliud fit ex hoc solo, quòd figura quarundam ejus partium mutetur: ex quibus sequitur corpus quidem perfacilè interire, mentem autem ex natura sua esse immortalem.

In tertia Meditatione meum præcipuum argumentum ad probandam Dei existentiam satis fusè, ut mihi videtur, explicui. Verumtamen, quia, ut Lectorum animos quàm maximè à sensibus abducerem, nullis ibi comparationibus à rebus corporeis petitis volui uti; multæ fortasse obscuritates remanserunt, sed quæ, ut spero, postea in responsionibus ad objectiones planè tollentur; ut inter

ter cæteras, quomodo idea entis summè perfecti, quæ in nobis est, tantum habeat realitatis objectivæ, ut non possit non esse à causa summè perfecta, quòd ibi illustratur, comparatione machinæ valdè perfectæ, cujus idea est in mente alicujus artificis; ut enim artificium objectivum hujus ideæ debet habere aliquam causam, nempe scientiam hujus artificis, vel alicujus alterius, à quo illam accepit, ita idea Dei, quæ in nobis est, non potest non habere Deum ipsum pro causa.

In quarta probatur ea omnia, quæ clarè, & distinctè percipimus, esse vera, simulque in quo ratio falsitatis consistat explicatur: quæ necessariò sciri debent, tam ad præcedentia firmanda, quàm ad reliqua intelligenda. Sed ibi interim est advertendum nullo modo agi de peccato, vel errore, qui committitur in persecutione boni & mali, sed de eo tantùm, qui contingit in dijudicatione veri & falsi. Nec ea spectari, quæ ad fidem pertinent, vel ad vitam agendam, sed tantùm speculativas, & solius luminis naturalis ope cognitas veritates.

In quinta, præterquàm quod natura corporea in genere sumpta explicatur, nova etiam ratione Dei existentia demonstratur: sed in qua rursus nonnullæ fortè occurrent difficultates, quæ posteà in responsione ad objectiones resolventur: ac denique ostenditur, quo pacto verum sit ipsarum Geometricarum demonstrationum certitudinem à cognitione Dei pendere.

In sexta denique intellectio ab Imaginatione secernitur; distinctionum signa describuntur: mentem realiter à corpore distingui, probatur: eandem nihilominus tam arctè illi esse conjunctam, ut unum quid cum ipso componat, ostenditur; omnes errores, qui à sensibus oriri solent, recensentur; modi quibus vitari possint, exponuntur; & denique rationes omnes, ex quibus rerum materialium existentia possit concludi, afferuntur; non quòd eas valdè utiles esse putarim ad probandum id ipsum, quod probant, nempe revera esse aliquem mundum, & homines habere corpora, & similia, de quibus nemo unquam sanæ mentis seriò dubitavit; sed quia illas considerando agnoscitur non esse tam firmas, nec tam perspicuas, quàm sunt eæ, per quas in mentis nostræ, & Dei cognitionem devenimus; adeò ut hæ sint omnium certissimæ, & evidentissimæ, quæ ab humano ingenio sciri possint. Cujus unius rei probationem in his meditationibus mihi pro scopo proposui. Nec idcirco hîc recenseo varias alias quæstiones, de quibus etiam in ipsis ex occasione tractatur.

MEDITATIONUM

De Prima

PHILOSOPHIA,

In quibus

Dei exiſtentia,& animæ à corpore diſtinctio demonſtrantur;

PRIMA.

De iis, quæ in dubium revocari poſſunt.

Nimadverti jam ante aliquot annos, quàm multa, ineunte ætate, falſa pro veris admiſerim, & quàm dubia ſint quæcunque iſtis poſtea ſuperextruxi, ac proinde funditùs omnia ſemel in vitâ eſſe evertenda,atque à primis fundamentis denuò inchoandum, ſi quid aliquando firmum,& manſurum cupiam in ſcientiis ſtabilire; ſed ingens opus eſſe videbatur, eamque ætatem expectabam, quæ foret tam matura, ut capeſcendis diſciplinis aptior nulla ſequeretur. Quare tamdiu cunctatus ſum, ut deinceps eſſem

in culpâ, si quod temporis superest ad agendum, deliberando consumerem. Opportunè igitur hodie menten curis omnibus exsolvi, securum mihi otium procuravi, solus secedo, seriò tandem & liberè generali huic mearum opinionum eversioni vacabo. Ad hoc autem non erit necesse,ut omnes esse falsas ostendam, quòd nunquam fortassis assequi possem; sed quia jam ratio persuadet, non minus accuratè ab jis, quæ non planè certa sunt,atque indubitata, quàm ab apertè falsis assensionem esse cohibendam, satis erit ad omnes rejiciendas, si aliquam rationem dubitandi in unaquaque reperero. Nec ideo etiam singulæ erunt percurrendæ; quòd operis esset infiniti: sed quia suffossis fundamentis, quidquid jis superædificatum est, spontè collabitur, aggrediar statim ipsa principia, quibus illud omne quòd olim credidi nitebatur. Nempe quidquid hactenus ut maximè verum admisi, vel à sensibus, vel per sensus accepi; hos autem interdum fallere deprehendi; ac prudentiæ est nunquam illis planè confidere,qui nos vel semel deceperunt. Sed fortè quamvis interdum sensus circa minuta quædam, & remotiora nos fallant, pleraque tamen alia sunt, de quibus dubitari planè non potest, quamvis ab jisdem hauriantur; ut jam me hìc esse, foco assidere, hyemali togâ esse indutum, chartam istam manibus contrectare, & similia; manus verò has ipsas, totumque hoc corpus meum esse,quâ ratione posset negari? nisi me

fortè

forte comparem nescio quibus insanis, quorum cerebella, tam contumax vapor ex atrâ bile labefactat, ut constanter asseverent vel se esse reges, cùm sunt pauperrimi, vel purpurâ indutos, cùm sunt nudi, vel caput habere fictile, vel se totos esset cucurbitas, vel ex vitro conflatos; sed amentes sunt isti, nec minùs ipse demens viderer, si quòd ab iis exemplum ad me transferrem. Præclarè sanè, tanquam non sim homo, qui soleam noctu dormire, & eadem omnia in somnis pati, vel etiam interdum minùs verisimilia, quàm quæ isti vigilantes: quàm frequenter verò usitata ista, me hìc esse, togâ vestiri, foco assidere, quies nocturna persuadet? cùm tamen, positis vestibus, jaceo inter strata; atqui nunc certè, vigilantibus oculis, intueor hanc chartam, non sopitum est hoc caput, quod commoveo, manum istam prudens, & sciens extendo, & sentio non tam distincta contingerent dormienti: quasi scilicet non recorder à similibus etiam cogitationibus me aliàs in somnis fuisse delusum: quæ dum cogito attentiùs, tam planè video nunquam, certis indiciis, vigiliam à somno posse distingui, ut obstupescam, & ferè hic ipse stupor mihi opinionem somni confirmet. Age ergò somniemus, nec particularia ista vera sint, nos oculos aperire, caput movere, manus extendere, nec fortè etiam nos habere tales manus, nec tale totum corpus; tamen profectò fatendum est visa per quietem esse veluti quasdam pictas imagines, quæ non ni-

si ad

ſi ad ſimilitudinem rerum verarum ſingi potuerunt; ideoque ſaltem generalia hæc, oculos, caput, manus, totumque corpus, res quaſdam non imaginarias, ſed veras exiſtere: nam ſanè pictores ipſi, nè tum quidem, cùm Sirenas, & Satyriſcos, maximè inuſitatis formis, fingere ſtudent, naturas omni ex parte novas jis poſſunt aſſignare, ſed tantummodo diverſorum animalium membra permiſcent; vel ſi fortè aliquid excogitent adeò novum, ut nihil omnino ei ſimile fuerit viſum, atque ita planè fictitium ſit, & falſum; certè tamen ad minimum veri colores eſſe debent, ex quibus illud componant: nec diſpari ratione, quamvis etiam generalia hæc, oculi, caput, manus, & ſimilia imaginaria eſſe poſſent, neceſſariò tamen ſaltem alia quædam adhuc magis ſimplicia, & univerſalia vera eſſe fatendum eſt, ex quibus, tanquam coloribus veris, omnes iſtæ ſeu veræ, ſeu falſæ; quæ in cogitatione noſtrâ ſunt, rerum imagines effinguntur. Cujus generis eſſe videntur natura corporea in communi, ejuſque extenſio; item figura rerum extenſarum, item quantitas, ſive earumdem magnitudo, & numerus: item locus, in quo exiſtant, tempuſque, per quod durent & ſimilia. Quapropter ex his forſan non malè concludemus, Phyſicam, Aſtronomiam, Medicinam; diſciplinaſque alias omnes, quæ à rerum compoſitarum conſideratione dependent, dubias quidem eſſe; atqui Arithmeticam, Geometriam, aliaſque ejuſmodi, quæ nonniſi de ſimpli-

pli-

plicissimis & maximè generalibus rebus tractant, atque utrum eæ sint in rerum naturâ, nec ne, parum curant, aliquid certi, atque indubitati continere: nam sivè vigilem, sivè dormiam, duo, & tria simul juncta sunt quinque, quadratumque non plura habet latera, quàm quatuor; nec fieri posse videtur, ut tam perspicuæ veritates in suspicionem falsitatis incurrant. Verumtamen infixa quædam est meæ menti vetus opinio, Deum esse, qui potest omnia, & à quo talis, qualis existo, sum creatus: unde autem scio illum non fecisse, ut nulla planè sit terra, nullum cælum, nulla res extensa, nulla figura, nulla magnitudo, nullus locus; & tamen hæc omnia, non aliter, quàm nunc mihi videantur existere? imò etiam quemadmodum judico interdum alios errare circa ea, quæ se perfectissimè scire arbitrantur; ita ego, ut fallar, quoties duo, & tria simul addo, vel numero quadrati latera, vel si quid alius faciliùs fingi potest? At fortè noluit Deus ita me decipi, dicitur enim summè bonus; sed si hoc ejus bonitati repugnaret talem me creasse, ut semper fallar, ab eadem etiam videretur esse alienum permittere, ut interdum fallar; quod ultimum tamen non potest dici. Essent verò fortasse nonnulli, qui tam potentem aliquem Deum mallent negare, quàm res alias omnes credere esse incertas: sed iis non repugnemus, totumque hoc de Deo demus esse fictitium; at seu fato, seu continuatâ rerum serie, seu quovis alio modo me ad id quod sum perve-

nisse

nisse supponant; quoniam falli & errare imperfectio quædam esse videtur, quo minùs potentem originis meæ auctorem assignabunt, eò probabiliùs erit me tam imperfectum esse, ut semper fallar: quibus sanè argumentjs non habeo, quòd respondeam, sed tandem cogor fateri nihil esse ex jis, quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconsiderantiam, vel levitatem, sed propter validas, & meditatas rationes; ideoque etiam ab jisdem, non minus, quàm ab apertè falsis accuratè deinceps assensionem esse cohibendam, si quid certi velim invenire. Sed nondum sufficit hæc advertisse, curandum est, ut recorder; assiduè enim recurrunt consuetæ opiniones, occupantque credulitatem meam, tanquam longo usu, & familiaritatis jure sibi devinctam, ferè etiam me invito; nec unquam jis assentiri, & confidere desuescam, quamdiu tales esse supponam, quales sunt reverà, nempe aliquo quidem modo dubias, ut jamjam ostensum est, sed nihilominus valdè probabiles, & quas multò magis rationi consentaneum sit credere, quàm negare. Quapropter, ut opinor, non malè agam, si voluntate planè in contrarium versâ me ipsum fallam, illasque aliquandiu omnino falsas, imaginariasque esse fingam, donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla ampliùs prava consuetudo judicium meum à rectâ rerum perceptione detorqueat. Etenim scio nihil inde periculi, vel erroris interim sequuturum,

rum, & me plus æquo diffidentiæ indulgere non posse, quandoquidem nunc, non rebus agendis, sed cognoscendis tantùm incumbo. Supponam igitur non optimum Deum fontem veritatis, sed genium aliquem malignum, eumdemque summè potentem, & callidum, omnem suam industriam in eo posuisse, ut me falleret; putabo cælum, aërem, terram, colores, figuras, sonos, cunctaque externa nihil aliud esse, quàm ludificationes somniorum, quibus insidias credulitati meæ tetendit; considerabo me ipsum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non sanguinem, non aliquem sensum, sed hæc omnia me habere falsò opinantem: manebo obstinatè in hac meditatione defixus, atque ita siquidem non in potestate meâ sit aliquid veri cognoscere, at certè hoc, quod in me est nè falsis assentiar; nec mihi quidquam iste deceptor, quantumvis potens, quantumvis callidus, possit imponere, obfirmatâ mente cavebo. Sed laboriosum est hoc institutum, & desidia quædam ad consuetudinem vitæ me reducit, nec aliter quàm captivus, qui fortè imaginaria libertate fruebatur in somnis, quum posteà suspicari incipit se dormire, timet excitari, blandisque illusionibus lentè connivet: sic sponte relabor in veteres opiniones, vereorque expergisci, nè placidæ quieti laboriosa vigilia succedens non in aliqua luce, sed inter inextricabiles jam motarum difficultatum tenebras, in posterum sit degenda.

M E-

MEDITATIO II.

De natura mentis humanæ: quòd ipsa sit notior, quàm corpus.

IN tantas dubitationes hesternâ meditatione conjectus sum, ut nequeam ampliùs earum oblivisci, nec videam tamen quâ ratione solvendæ sint, sed tanquam in profundum gurgitem ex improviso delapsus ita turbatus sum, ut nec possim in imo pedem figere, nec enatare ad summum. Enitar tamen, & tentabo rursus eandem viam, quam heri fueram ingressus, removendo scilicet illud omne, quod vel minimum dubitationis admittit, nihilo secius, quàm si omnino falsum esse comperissem; pergamque porrò, donec aliquid certi, vel si nihil aliud, saltem hoc ipsum pro certo, nihil esse certi, cognoscam. Nihil nisi punctum petebat Archimedes, quod esset firmum, & immobile, ut integram terram loco dimoveret; magna quoque speranda sunt, si vel minimum quid invenero, quòd certum sit, & inconcussum. Suppono igitur omnia, quæ video falsa esse, credo nihil unquam extitisse eorum, quæ mendax memoria repræsentat, nullos planè habeo sensus; corpus, figura, extensio, motus, locusque sunt chimeræ; quid igitur erit verum? fortassis hoc unum, nihil esse certi. Sed unde scio nihil esse diversum ab iis omnibus, quæ jamjam recensui,

de

de quo nè minima quidem occasio sit dubitandi? Nunquid est aliquis Deus, vel quocunque nomine illum vocem, qui mihi has ipsas cogitationes immittit? quare verò hoc putem, cùm forsan ipsemet illarum author esse possim? Nunquid ergo saltem ego aliquid sum? sed jam negavi me habere ullos sensus, & ullum corpus; hæreo tamen: nam quid inde? sumne ita corpori, sensibusque alligatus, ut sinè illis esse non possim? sed mihi persuasi, nihil planè esse in mũdo, nullum cœlum, nullam terram, nullas mentes, nulla corpora; nonne igitur etiam me non esse? imo certè ego eram si quid mihi persuasi: sed est deceptor nescio quis, summè potens, summè callidus, qui de industriâ me semper fallit; haud dubiè igitur ego etiam sum, si me fallit; & fallat quantum potest, nunquam tamen efficiet, ut nihil sim quamdiu me aliquid esse cogitabo; adeo ut omnibus satis superque pensitatis, denique statuendum sit hoc pronunciatum, Ego sum, ego existo, quoties à me profertur, vel mente concipitur, necessariò esse verum. Nondum verò satis intelligo, quisnam sim ego ille, qui jam necessariò sum; deincepsque cavendum est, nè fortè quid aliud imprudenter assumam in locum mei, sicque aberrem etiam in ea cognitione, quam omnium certissimam, evidentissimamque esse contendo. Quare jam denuo meditabor, quidnam me olim esse crediderim, priusquam in has cogitationes incidissem; ex quo deinde subducam quidquid allatis ratio-

nibus

nibus vel minimùm potuit infirmari; ut ita tandem præcisè remaneat illud tantùm, quod certum est, & inconcussum. Quidnam igitur antehac me esse putavi? hominem scilicet; sed quid est homo? dicamne animal rationale? non, quia postea quærendum foret quidnam animal sit, & quid rationale, atque ita ex unâ quæstione in plures, difficilioresque delaberer: nec jam mihi tantum otii est, ut ipso velim inter ejusmodi subtilitates abuti. Sed hìc potiùs attendam quid spontè, & naturâ duce cogitationi meæ antehac occurrebat, quoties quid essem considerabam: nempè occurrebat primò me habere vultum, manus, brachia, totamque hanc membrorum machinam, qualis etiam in cadavere cernitur, & quam corporis nomine designabam; occurrebat prætèrea me nutriri, incedere, sentire, & cogitare; quas quidem actiones ad animam referebam; sed quid esset hæc anima, vel non advertebam, vel exiguum nescio quid imaginabar instar venti, vel ignis, vel ætheris, quod crassioribus mei partibus esset infusum: de corpore verò nè dubitabam quidem, sed distinctè me nosse arbitrabar ejus naturam, quam si fortè, qualem mente concipiebam, describere tentâssem, sic explicuissem: per corpus intelligo illud omne, quod aptum est figurâ aliquâ terminari, loco circumscribi, spatium sic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat, tactu, visu, auditu, gustu, vel odoratu percipi, nec non moveri pluribus modis, non quidem à

seipso

ſeipſo, ſed ab alio quopiam, à quo tangatur;nam-
que habere vim ſeipſum movendi, item ſentien-
di, vel cogitandi, nullo pacto ad naturam corpo-
ris pertinere judicabam; quinimò mirabar potiùs
tales facultates in quibuſdam corporibus reperi-
ri. Quid autem nunc ubi ſuppono deceptorem
aliquem potentiſſimum, &, ſi fas eſt dicere, mali-
gnum, datâ operâ in omnibus, quantùm potuit,
me deluſiſſe, poſſumne affirmare me habere, vel
minimum quid ex iis omnibus, quæ jam dixi ad
naturam corporis pertinere? attendo, cogito, re-
volvo, nihil occurrit, fatigor eadem fruſtrà repe-
tere. Quid verò ex jis, quæ animæ tribuebam,
nutriri, vel incedere? quandoquidem jam corpus
non habeo, hæc quoque nihil ſunt, niſi figmenta;
ſentire? nempe etiam hoc non fit ſinè corpore;&
permulta ſentire viſus ſum in ſomnis, quæ dein-
de animadverti me non ſenſiſſe: cogitare? hìc in-
venio, cogitatio eſt, hæc ſola à me divelli nequit,
ego ſum, ego exiſto, certum eſt. Quamdiù au-
tem? nempè quamdiù cogito; nam fortè etiam
fieri poſſet, ſi ceſſarem ab omni cogitatione, ut il-
licò totus eſſe deſinerem: nihil nunc admitto, niſi
quòd neceſſariò ſit verum: ſum igitur præcisè
tantùm res cogitans, id eſt, mens, ſivè animus, ſi-
vè intellectus, ſivè ratio, voces mihi priùs ſigni-
ficationis ignotæ: ſum autem res vera, & verè
exiſtens, ſed qualis res? dixi, cogitans. Quid
præterea? imaginabor: non ſum compages illa
membrorum, quæ corpus humanum appellatur;

non ſum etiam tenuis aliquis aër iſtis membris infuſus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quidquid mihi fingo; ſuppoſui enim iſta nihil eſſe, manet poſitio, nihilominus tamen ego aliquid ſum. Fortaſſis verò contingit, ut hæc ipſa, quæ ſuppono nihil eſſe, quia mihi ſunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me, quem novi? neſcio, de hac re jam non diſputo, de iis tantùm, quæ mihi nota ſunt judicium ferre poſſum: novi me exiſtere, quæro quis ſim ego ille, quem novi: certiſſimum eſt hujus ſic præcisè ſumpti notitiam, non pendere ab iis, quæ exiſtere nondum novi; non igitur ab iis ullis, quæ imaginatione effingo. Atque hoc verbum, *effingo*, admonet me erroris mei: nam fingerem reverà, ſi quid me eſſe imaginarer; quia nihil aliud eſt imaginari, quàm rei corporeæ figuram, ſeu imaginem contemplari; jam autem certò ſcio me eſſe, ſimulque fieri poſſe, ut omnes iſtæ imagines, & generaliter quæcumq; ad corporis naturam referuntur, nihil ſint, præter inſomnia; quibus animadverſis, non minus ineptire videor dicendo, imaginabor, ut diſtinctiùs agnoſcam quiſnam ſim, quàm ſi dicerem, jam quidem ſum experrectus, videoque nonnihil veri; ſed quia nondum video ſatis evidenter, datâ operà obdormiam, ut hoc ipſum mihi ſomnia veriùs, evidentiùſque repræſentent. Itaque cognoſco, nihil eorum, quæ poſſum imaginationis ope comprehendere, ad hanc, quam de

me

me habeo notitiam, pertinere, mentemque ab illis diligentissimè esse avocandam, ut suam ipsa naturam, quàm distinctissimè percipiat. Sed quid igitur sum? res cogitans; quid est hoc? nempè dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & sentiens. Non pauca sanè hæc sunt, si cuncta ad me pertineant, sed quidni pertinerent? nonne ego ipse sum, qui jam dubito ferè de omnibus, qui nonnihil tamen intelligo, qui hoc unum verum esse affirmo, nego cætera, cupio plura nosse, nolo decipi, multa vel invitus imaginor, multa etiam tanquam à sensibus venientia animadverto. Quid est horum, quamvis semper dormiam, quamvis etiam is, qui me creavit, quantùm in se est, me deludat, quòd non æquè verum sit, ac me esse? quid est, quòd à meâ cogitatione distinguatur? quid est, quod à me ipso separatum dici possit? Nam quod ego sim, qui dubitem, qui intelligam, qui velim, tam manifestum est, ut nihil occurrat, per quod evidentiùs explicetur: sed verò atiam ego idem sum, qui imaginor, nam quamvis fortè, ut supposui, nulla prorsus res imaginata vera sit, vis tamen ipsa imaginandi reverà existit, & cogitationis meæ partem facit: idem denique ego sum, qui sentio, sivè qui res corporeas, tanquam per sensus animadverto. Videlicet jam lucem video, strepitum audio, calorem sentio; falsa hæc sunt, dormio enim. At certè videre videor, audire, calescere, hoc falsum esse non potest, hoc est propriè, quod in me

sentire appellatur; atque hoc præcisè sic sumptum, nihil aliud est, quàm cogitare. Ex quibus equidem aliquantò meliùs incipio nosse quisnam sim; sed adhuc tamen videtur, nec possum abstinere quin putem, res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, & quas ipsi sensus explorant, multò distinctiùs agnosci, quàm istud nescio quid mei, quod sub imaginationem non venit; quanquam profectò sit mirum, res, quas animadverto esse dubias, ignotas, à me alienas, distinctiùs, quàm quòd verum est, quòd cognitum, quàm denique me ipsum à me comprehendi: sed video quid sit, gaudet aberrare mens mea, nec dum se patitur intra veritatis limites cohiberi. Esto igitur, & adhuc semel laxissimas habenas ei permittamus, ut illis paulò post opportunè reductis, faciliùs se regi patiatur. Consideremus res illas, quæ vulgò putantur omnium distinctissimè comprehendi; corpora scilicet, quæ tangimus, quæ videmus, non quidem corpora in communi, generales enim istæ perceptiones aliquantò magis confusæ esse solent, sed unum in particulari; sumamus exempli causâ hanc ceram; nuperrimè ex favis fuit educta, nondum amisit omnem saporem sui mellis, nonnihil retinet odoris florum, ex quibus collecta est; ejus color, figura, magnitudo, manifesta sunt; dura est, frigida est, facilè tangitur, ac si articulo ferias, emittit sonum; omnia denique illi adsunt, quæ requiri videntur, ut corpus aliquod possit, quàm distin-

ctiſſimè cognoſci. Sed ecce, dum loquor, igni admovetur, ſaporis reliquiæ purgantur, odor expirat, color mutatur, figura tollitur, creſcit magnitudo, fit liquida, fit calida, vix tangi poteſt, nec jam ſi pulſes emittet ſonum: remanetne adhuc eadem cera? remanere fatendum eſt, nemo negat, nemo aliter putat. Quid erat igitur in eâ, quòd tam diſtinctè comprehendebatur? certè nihil eorum, quæ ſenſibus attingebam; nam quæcunque ſub guſtum, vel odoratum, vel viſum, vel tactum, vel auditum veniebant, mutata jam ſunt, remanet cera. Fortaſſis illud erat, quod nunc cogito, nempè ceram ipſam, non quidem fuiſſe iſtam dulcedinem mellis, nec florum fragrantiam, nec iſtam albedinem, nec figuram, nec ſonum, ſed corpus, quod mihi apparebat paulò antè modis iſtis conſpicuum, nunc diverſis: quid eſt autem hoc præcisè, quod ſic imaginor? attendamus, & remotis iis, quæ ad ceram non pertinent, videamus quid ſuperſit, nempè nihil aliud, quàm extenſum quid, flexibile, mutabile. Quid verò eſt hoc flexibile, mutabile? an quod imaginor hanc ceram ex figurâ rotunda in quadratam, vel ex hac in triangularem verti poſſe? nullo modo, nam innumerabilium ejuſmodi mutationum capacem eam eſſe comprehendo, nec poſſum tamen innumerabiles imaginando percurrere: nec igitur comprehenſio hæc ab imaginandi facultate perficitur. Quid extenſum? nunquid etiam ipſa ejus extenſio eſt ignota? nam in cerâ liqueſcente

ſit major, major in ferventi, majorque rurſus ſi calor augeatur: nec rectè judicarem quid ſit cera, niſi putarem hanc etiam plures ſecundùm extēſionem varietates admittere, quàm fuerim unquam imaginando complexus: ſupereſt igitur, ut concedam, me nè quidem imaginari quid ſit hæc cera, ſed ſolà mente percipere: dico hanc in particulari; de cerâ enim in cōmuni clariùs eſt. Quænam verò eſt hæc cera, quæ non niſi mente percipitur; nempe eadem quam video, quam tango, quam imaginor, eadem denique, quam ab initio eſſe arbitrabar: atqui, quòd notandum eſt, ejus perceptio, non viſio, non tactio, non imaginatio eſt, nec unquam fuit, quamvis priùs ita videretur, ſed ſolius mentis inſpectio, quæ vel imperfecta eſſe poteſt, & confuſa; ut priùs erat, vel clarà, & diſtincta, ut nunc eſt, prout minus, vel magis ad illa, ex quibus conſtat, attendo. Miror verò interim, quàm prona ſit mea mens in errores; nam quamvis hæc apud me tacitus, & ſinè voce conſiderem, hæreo tamen in verbis ipſis; & ferè decipior ab ipſo uſu loquendi: dicimus enim nos videre ceram ipſammet ſi adſit; non ex colore, vel figurâ eam adeſſe judicare; unde concluderem ſtatim; ceram ergo viſione oculi, non ſolius mentis inſpectione cognoſci, niſi jam fortè reſpexiſſem ex feneſtrâ homines in plateâ tranſeuntes, quos etiam ipſos non minus uſitatè, quàm ceram dico me videre: quid autem video præter pilos, & veſtes, ſub quibus latere poſſent auto-

mata, sed judico homines esse: atque ita id quod putabam me videre oculis, solâ judicandi facultate, quæ in mente meâ est, comprehendo. Sed pudeat suprà vulgus sapere cupientem ex formis loquendi, quas vulgus invenit dubitationem quæsivisse, pergamusque deinceps, attendendo utrum ergo perfectiùs, evidéntiùsque percipiebam quid esset cera, cùm primùm aspexi, credidique me illam ipso sensu externo, vel saltem sensu communi, ut vocant, id est potentiâ imaginatrice cognoscere; an verò potiùs nunc, postquam diligentiùs investigavi, tum quid ea sit, tum quomodò cognoscatur: certè hac de re dubitare esset ineptum; nam quid fuit in primâ perceptione distinctum? quid quod non à quovis animali haberi posse videretur? at verò cùm ceram ab externis formis distinguo, & tanquam vestibus detractis nudam considero, sic illam reverà, quamvis adhuc error in judicio meo esse possit, non possum tamen sinè humanâ mente percipere. Quid autem dicam de hac ipsâ mente, sivè de me ipso, nihildum enim aliud admitto in me esse, præter mentem, quid, inquam, ego qui hanc ceram videor tam distinctè percipere, nunquid me ipsum non tantùm multò veriùs, multò certiùs, sed etiam multò distinctiùs, evidentiùsque cognosco? nam si judico ceram existere ex eo, quòd hanc videam, certè multò evidentiùs efficitur me ipsum etiam existere ex eo ipso, quòd hanc videam: fieri enim potest, ut hoc, quod video, non

verè sit cera, fieri potest, ut nè quidem oculos habeam, quibus quidquam videatur; sed fieri planè non potest cùm videam, sivè (quòd jam non distinguo) cùm cogitem me videre, ut ego ipse cogitans non aliquid sim: simili ratione si judico ceram esse ex eo, quòd hanc tangam, idem rursus efficietur, videlicet me esse: si ex eo, quòd imaginer, vel quavis aliâ ex causâ, idem planè. Sed & hoc ipsum, quod de cerâ animadverto, ad reliqua omnia, quæ sunt extra me posita, licet applicare. Porrò autem si magis distincta visa sit ceræ perceptio, postquam mihi non ex solo visu, vel tactu, sed pluribus ex causis innotuit, quantò distinctiùs me ipsum à me nunc cognosci fatendum est, quandoquidem nullæ rationes, vel ad ceræ, vel ad cujuspiam alterius corporis perceptionem possint juvare, quin eædem omnes mentis meæ naturam meliùs probent? Sed & alia insuper tam multa sunt in ipsâ mente, ex quibus ejus notitia distinctior reddi potest, ut ea quæ ex corpore ad illam emanant, vix numeranda videantur. Atque ecce tandem sponte sum reversus eò, quò volebam; nam cùm mihi nunc notum sit ipsamet corpora non propriè à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi, nec ex eo percipi, quòd tangantur, aut videantur, sed tantùm ex eo, quòd intelligantur, apertè cognosco nihil faciliùs, aut evidentiùs meâ mente posse à me percipi. Sed quia tam citò deponi veteris opinionis consuetudo non potest,

test, placet hìc consistere, ut altiùs hæc nova cognitio memoriæ meæ, diuturnitate meditationis, infigatur.

MEDITATIO III.

De Deo, quod existat.

CLaudam nunc oculos, aures obturabo, avocabo omnes sensus, imagines etiam rerum corporalium omnes, vel ex cogitatione meâ delebo, vel certè, quia hòc fieri vix potest, illas ut inanes, & falsas nihili pendam, meque solum alloquendo, & penitius inspiciendo, meipsum paulatim mihi magis notum, & familiarem reddere conabor. Ego sum res cogitans, id est dubitans, affirmans, negans, pauca intelligens, multa ignorans, volens, nolens, imaginans etiam, & sentiens; ut enim antè animadverti, quamvis illa quæ sentio, vel imaginor extra me fortasse nihil sint, illos tamen cogitandi modos, quos sensus, & imaginationes appello, quatenus cogitandi quidam modi tantùm sunt, in me esse sum certus. Atque his paucis omnia recensui, quæ verè scio, vel saltem, quæ me scire hactenus adverti. Nunc circumspiciam diligentiùs, an fortè adhuc apud me alia sint, ad quæ nondum respexi: sum certus me esse rem cogitantem, nunquid ergo etiam scio quid requiratur, ut de aliquâ re sim certus? nempè in hac primâ cognitione nihil aliud

aliud est, quàm clara quædam, & distincta perceptio ejus quòd affirmo; quæ sanè non sufficeret ad me certum de rei veritate reddendum, si posset unquam contingere, ut aliquid quòd ita clarè, & distinctè perciperem falsum esset; ac proindè jam videor pro regulâ generali posse statuere, illud omne esse verum, quod valdè clarè, & distinctè percipio. Verumtamen multa priùs, ut omninò certa, & manifesta admisi, quæ tamen posteà dubia esse deprehendi: qualia ergo ista fuere? nempè terra, cœlum, sidera, & cætera omnia, quæ sensibus usurpabam; quid autem de illis clarè percipiebam? nempè talium rerum ideas, sive cogitationis menti meæ obversari; sed ne nunc quidem illas ideas in me esse inficior. Aliud autem quiddam erat, quod affirmabam, quodque etiam ob consuetudinem credendi clarè me percipere arbitrabar, quod tamen reverà non percipiebam, nempè res quasdam extra me esse, à quibus ideæ istæ procedebant, & quibus omninò similes erant; atque hoc erat, in quo vel fallebar, vel certè si verum judicabam, id non ex vi meæ perceptionis contingebat. Quid verò cùm circa res Arithmeticas, vel Geometricas aliquid valdè simplex, & facilè considerabam, ut quod duo, & tria simul juncta sint quinque, vel similia, nunquid saltem illa satis perspicuè intuebar, ut vera esse affirmarem? Equidem non aliam ob causam de iis dubitandum esse posteà judicavi, quàm quia veniebat in mentem fortè aliquem Deum

talem

talem mihi naturam indere potuisse, ut etiam circa illa deciperer, quæ manifestissima viderentur? sed quoties hæc præconcepta de summâ Dei potentiâ opinio mihi occurrit, non possum non fateri, siquidem velit, facilè illi esse efficere, ut errem, etiam in iis, quæ me puto mentis oculis quàm evidentissimè intueri; quoties verò ad ipsas res, quas valdè clarè percipere arbitror me converto, tam planè ab illis persuadeor, ut spontè erumpam in has voces, fallat me quisquis potest, nunquam tamen efficiet, ut nihil sim, quamdiù aliquid esse cogitabo, vel ut aliquando verum sit me nunquam fuisse, cùm jam verum sit me esse; vel fortè etiam ut duo, & tria simul juncta plura, vel pauciora sint quàm quinque, vel similia, in quibus scilicet repugnantiam agnosco manifestam. Et certè cùm nullam occasionem habeam existimandi aliquem Deum esse deceptorem, nec quidem adhuc satis sciam, utrum sit aliquis Deus, valdè tenuis, &, ut ita loquar, Metaphysica dubitandi ratio est, quæ tantùm ex eâ opinione dependet. Ut autem etiam illa tollatur, quamprimum occurreret occasio, examinare debeo an sit Deus, & si sit, an possit esse deceptor; hac enim re ignoratâ, non videor de ullâ aliâ planè certus esse unquam posse. Nunc autem ordo videtur exigere, ut priùs omnes meas cogitationes in certa genera distribuam, & in quibusnam ex illis veritas, aut fallitas propriè consistat, inquiram. Quædam ex his tanquam rerum imagines sunt,

qui-

quibus solis propriè convenit ideæ nomen, ut cùm Hominem, vel Chimæram, vel Cœlum, vel Angelum, vel Deum cogito; aliæ verò alias quasdam præterea formas habent, ut cùm volo, cùm timeo, cùm affirmo, cùm nego, semper quidem aliquam rem ut subjectum meæ cogitationis apprehendo, sed aliquid etiam ampliùs, quàm istius rei similitudinem cogitatione complector; & ex his aliæ voluntates, sive affectus, aliæ autem judicia appellantur. Jam quòd ad ideas attinet, si solæ in se spectentur, nec ad aliud quid illas referam, falsæ propriè esse non possunt; nam sive capram, sive chimæram imaginer, non minùs verum est me unam imaginari, quàm alteram. Nulla etiam in ipsâ voluntate, vel affectibus falsitas est timenda, nam quamvis prava, quamvis etiam ea, quæ nusquam sunt, possim optare, non tamen ideò non verum est illa me optare, ac proindè sola supersunt judicia, in quibus mihi cavendum est nè fallar; præcipuus autem error, & frequentissimus, qui possit in illis reperiri, consistit in eo, quòd ideas, quæ in me sunt, judicem rebus quibusdam extra me positis, similes esse, sive conformes: nam profectò si tantùm ideas ipsas, ut cogitationis meæ quosdam modos considerarem, nec ad quidquam aliud referrem, vix mihi ullam errandi materiam dare possent. Ex his autem ideis aliæ innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ à me ipso factæ mihi videntur: nam quòd intelligam quid sit res, quid sit veritas, quid sit cogitatio,

hæc

hæc non aliundè habere videor, quàm ab ipsamet meâ naturâ; quòd autem nunc strepitum audiam, solem videam, ignem sentiam, à rebus quibusdam extra me positis procedere hactenus judicavi: ac denique Sirenes, Hippogryphes, & similia à me ipso finguntur: vel fortè etiam omnes esse adventitias possum putare, vel omnes innatas, vel omnes factas, nondum enim veram illarum originem clarè perspexi. Sed hìc præcipuè de iis est quærendum, quas tanquam à rebus extra me existentibus desumtas considero, quænam me moveat ratio, ut illas istis rebus similes esse existimem; nempè ita videor doctus à naturâ, & prætereà experior illas non à meâ voluntate, nec proindè à me ipso pendere, sæpè enim vel invito obversantur, ut jam, sive velim, sive nolim, sentio calorem, & ideò puto sensum illum, sive ideam caloris à re à me diversâ, nempè ab ignis, cui assideo, calore mihi advenire, nihilque magis obvium est, quàm ut judicem istam rem suam similitudinem potiùs, quàm aliud quid in me immittere; quæ rationes an satis firmæ sint, jam videbo. Cùm hìc dico me ita doctum esse à naturâ, intelligo tantùm spontaneo quodam impetu me ferri ad hoc credendum, non lumine aliquo naturali mihi ostendi esse verum, quæ duo multùm discrepant; nam quæcumque lumine naturali mihi ostenduntur, (ut quod ex eo quod dubitem sequatur me esse, & similia) nullo modo dubia esse possunt, quia nulla alia facultas esse potest, cui

æquè fidam,ac lumini isti, quæque illa non vera esse possit docere; sed quantùm ad impetus naturales, jam sæpè olim judicavi me ab illis in deteriorem partem fuisse impulsum, cùm de bono eligendo ageretur; nec video cur iisdem in ullâ aliâ re magis fidam. Deindè quamvis ideæ illæ à voluntate meâ non pendeant, non ideò constat ipsas à rebus extra me positis necessariò procedere, ut enim impetus illi, de quibus mox loquebar, quamvis in me sint, à voluntate tamen meâ diversi esse videntur; ita fortè etiam aliqua alia est in me facultas,nondum mihi satis cognita, istarum idearum effectrix,ut hactenus semper visum est illas, dum somnio, absque ullâ rerum externarum ope in me formari. Ac denique quamvis à rebus à me diversis procederent, non indè sequitur illas rebus istis similes esse debere; quinimo in multis sæpè magnum discrimen videor deprehendisse. Sic, exempli causa, duas diversas solis ideas apud me invenio, unam tanquam à sensibus haustam,& quæ maximè inter illas,quas adventitias existimo,est recensenda,per quã mihi valdè parvus apparet; aliam verò ex rationibus Astronomiæ desumptam, hoc est ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam, vel quocunque alio modo a me factam, per quam aliquoties major, quàm terra exhibetur; utraque profectò similis eidem soli extra me existenti esse non potest,& ratio persuadet illam ei maximè esse dissimilem, quæ quàm proximè ab ipso videtur emanâsse,

nâsse, Quæ omnia satis demonstrant me non hactenus ex certo judicio, sed tantùm ex cæco aliquo impulsu credidisse res quasdam à me diversas existere, quæ ideas, sive imagines suas per organa sensuum, vel quolibet alio pacto mihi immittant. Sed alia quædam adhuc via mihi occurrit ad inquirendum, an res aliquæ ex iis, quarum ideæ in me sunt, extra me existant. Nempè quatenus ideæ istæ, cogitandi quidam modi tantùm sunt, non agnosco ullam inter ipsas inæqualitatem, & omnes à me eodem modo procedere videntur; sed quatenus una unam rem, alia aliam repræsentat, patet easdem esse ab invicem valdè diversas; nam proculdubiò illæ, quæ substantias mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in se continent, quàm illæ, quæ tantùm modos, sive accidentia repræsentant; & rursus illa per quam summum aliquem Deum æternum, infinitum, omniscium, omnipotentem, rerumque omnium, quæ præter ipsum sunt, creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in se habet, quàm illæ per quas finitæ substantiæ exhibentur. Jam verò lumine naturali manifestum est tantumdem ad minimum esse debere in causâ efficiente, & totali, quantùm in ejusdem causæ effectu: nam quæso undenam posset assumere realitatem suam effectus, nisi à causa? & quomodo illam ei causa dare posset, nisi etiam haberet? Hinc autem sequitur nec posse aliquid à nihilo fieri, nec etiam id quod magis per-

perfectum est, hoc est, quod plus realitatis in se continet, ab eo quod minus: atque hoc non modò perspicuè verum est de iis effectibus, quorum realitas est actualis, sive formalis;. sed etiam de ideis, in quibus consideratur tantùm realitas objectiva; hoc est, non modò non potest, exempli causa, aliquis lapis, qui priùs non fuit, nunc incipere esse, nisi producatur ab aliquâ re, in quâ totum illud sit vel formaliter, vel eminenter, quod ponitur in lapide; nec potest calor in subjectum, quod priùs non calebat induci, nisi à re, quæ sit ordinis saltem æquè perfecti, atque est calor, &. sic de cæteris; sed prætereà etiam non potest in me esse idea caloris, vel lapidis, nisi in me posita sit ab aliquâ causâ, in quâ tantundem ad minimum sit realitatis, quantùm esse in calore, vel lapide concipio: nam quamvis ista causa nihil de suâ realitate actuali, sive formali in meam ideam transfundat, non ideò putandum est illam minùs realem esse debere, sed talem esse naturam ipsius ideæ, ut nullam aliam ex se realitatem formalem exigat, præter illam, quam mutuatur à cogitatione meâ, cujus est modus; quòd autem hæc idea realitatem objectivam hanc vel illam contineat potiùs, quàm aliam, hoc profectò habere debet ab aliquâ causâ, in quâ tantumdem sit ad minimum realitatis formalis, quantùm ipsa continet objectivæ; si enim ponamus aliquid in ideâ reperiri, quod non fuerit in ejus causâ, hoc igitur habet à nihilo; atqui quantumvis imperfectus sit

iste

iste essendi modus,quo res est objectivè in intellectu per ideam, non tamen profectò planè nihil est, nec proindè à nihilo esse potest. Nec etiam debeo suspicari,cùm realitas, quam considero in meis ideis, sit tantùm objectiva, non opus esse ut eadem realitas sit formaliter in causis istarum idearum, sed sufficere si sit in iis etiam objectivè; nam quemadmodum iste modus essendi objectivus competit ideis ex ipsarum naturà, ità modus essendi formalis competit idearum causis, saltèm primis, & præcipuis, ex earum naturâ: & quamvis fortè una idea ex aliâ nasci possit, non tamen hìc datur progressus in infinitum,sed tandem ad aliquam primam debet deveniri, cujus causa sit instar archetypi, in quo omnis realitas formaliter contineatur, quæ est in ideâ tantùm objectivè; adeò ut lumine naturali mihi sit perspicuum ideas in me esse veluti quasdam imagines, quæ possunt quidem facilè deficere à perfectione rerum,à quibus sunt desumptæ, non autem quicquam majùs, aut perfectiùs continere. Atque hæc omnia quò diutiùs, & curiosiùs examino, tantò clariùs, & distinctiùs vera esse cognosco; sed quid tandem ex his concludam? nempè si realitas objectiva alicujus ex meis ideis sit tanta, ut certus sim eandem nec formaliter, nec eminenter in me esse, nec proindè me ipsum ejus ideæ causam esse posse, hinc necessariò sequi, non me solum esse in mundo, sed aliquam aliam rem, quæ istius ideæ est causa, etiam existere; si

 verò

verò nulla talis in me idea reperiatur, nullum planè habebo argumentum, quod me de alicujus rei à me diversæ existentia certum reddat; omnia enim diligentissimè circumspexi, & nullum aliud potui hactenus reperire. Ex his autem meis ideis, præter illam, quæ me ipsum mihi exhibet, de quâ hic nulla difficultas esse potest, alia est, quæ Deum, aliæ, quæ res corporeas,& inanimes, aliæ,quæ Angelos,aliæ,quæ animalia,ac denique aliæ,quæ alios homines mei similes repræsentant. Et quantùm ad ideas,quæ alios homines, vel animalia,vel Angelos exhibent,facilè intelligo, illas ex iis, quas habeo mei ipsius, & rerum corporalium, & Dei posse componi,quamvis nulli, præter me, homines, nec animalia, nec Angeli in mundo essent. Quantùm autem ad ideas rerum corporalium, nihil in illis occurrit, quòd sit tantum,ut nõ videatur à me ipso potuisse proficisci; nam si penitius inspiciam, & singulas examinem eo modo, quo heri examinavi ideam ceræ, animadverto perpauca tantùm esse, quæ in illis clarè,& distinctè percipio,nempe magnitudinem,sivè extensionem in longum, latum, & profundum; figuram,quæ ex terminatione istius extensionis exurgit, situm quem diversa figurata inter se obtinent, & motum, sivè mutationem istius situs; quibus addi possunt substantia, duratio,& numerus: cætera autem, ut lumen,& colores,soni,odores,sapores,calor,& frigus, aliæque tactiles qualitates, nonnisi valdè confusè, & obscurè à

me

me cogitantur; adeò ut etiam ignorem, an ſint veræ, vel falſæ, hoc eſt an ideæ, quas de illis habeo, ſint rerum quarundam ideæ, an non rerum: quamvis enim falſitatem propriè dictam, ſivè formalem, nonniſi in judiciis poſſe reperiri paulò antè notaverim, eſt tamen profectò quædam alia falſitas materialis in ideis, cùm non rem tanquam rem repræſentant: ita, exempli cauſa, ideæ, quas habeo caloris, & frigoris, tam parum claræ, & diſtinctæ ſunt, ut ab iis diſcere non poſsim, an frigus ſit tantùm privatio caloris, vel calor privatio frigoris, vel utrumque ſit realis qualitas, vel neutrum; & quia nullæ ideæ niſi tanquam rerum eſſe poſſunt, ſiquidem verum ſit, frigus nihil aliud eſſe, quàm privationem caloris, idea, quæ mihi illud tanquam reale quid, & poſitivum repræſentat, non immeritò falſa dicetur, & ſic de cæteris. Quibus profectò non eſt neceſſe, ut aliquem auctorem à me diverſum aſsignem, nam ſi quidem ſint falſæ, hoc eſt nullas res repræſentẽt, lumine naturali notum mihi eſt illas à nihilo procedere, hoc eſt, non aliam ob cauſam in me eſſe, quàm quia deeſt aliquid naturæ meæ, nec eſt planè perfecta; ſi autem ſint veræ, quia tamen tam parum realitatis mihi exhibent, ut nè quidē illud à non re poſsim diſtinguere, non video cur à me ipſo eſſe non poſsint. Ex iis verò, quæ in ideis rerum corporalium clara, & diſtincta ſunt, quædam ab ideâ mei ipſius videor mutuari potuiſſe, nempe ſubſtantiam, durationem, numerum,

& si quæ alia sint ejusmodi; nam cùm cogito lapidem esse substantiam, sivè esse rem, quæ per se apta est existere, itemque me esse substantiam, quamvis concipiam me esse rem cogitantem, & non extensam; lapidem verò esse rem extensam, & non cogitantem, ac proinde maxima inter utrumque conceptum sit diversitas, in ratione tamen substantiæ videntur convenire; itemque, cùm percipio me nunc esse, & priùs etiam aliquamdiu fuisse recordor, cùmque varias abeo cogitationes, quarum numerum intelligo, acquiro ideas durationis, & numeri, quas deinde ad quascunque alias res possum transferre. Cætera autem omnia, ex quibus rerum corporearum ideæ conflantur, nempe extensio, figura, situs, & motus, in me quidem, cùm nihil aliud sim, quàm res cogitans, formaliter non continentur; sed quia sunt tantùm modi quidam substantiæ, ego autem substantia, videntur in me contineri posse eminenter. Itaque sola restat idea Dei, in quâ considerandum est, an aliquid sit, quòd à me ipso non potuerit proficisci. Dei nomine intelligo substantiam quandam infinitam, independentem, summè intelligentem, summè potentem, & à quâ tũ ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud extat, quodcumque extat est creatum. Quæ sanè omnia talia sunt, ut quò diligentiùs attendo, tantò minùs à me solo profecta esse posse videantur. Ideoque, ex antedictis, Deum necessariò existere est concludendum: nàm quamvis substantiæ quidẽ

idea

idea in me sit,ex hoc ipso, quod sim substantia, non tamen idcirco esset idea substantiæ infinitæ, cùm sim finitus,nisi ab aliquâ substantiâ, quæ reverà esset infinita,procederet. Nec putare debeo me non percipere infinitum per veram ideam, sed tantùm per negationem finiti, ut percipio quietem, & tenebras per negationem motus, & lucis; nam contrà manifestè intelligo plus realitatis esse in substantiâ infinitâ,quàm in finitâ, ac proinde priorem quodammodo in me esse perceptionem infiniti, quàm finiti,hoc est Dei, quàm mei ipsius: quâ enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est, aliquid mihi deesse, & me non esse omnino perfectum, si nulla idea entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem? Nec dici potest hanc fortè ideam Dei materialiter falsam esse, ideoque à nihilo esse posse,ut paulò ante de ideis caloris,& frigoris,& similium animadverti; nam contrà, cùm maximè clara, & distincta sit,& plus realitatis objectivæ, quàm ulla alia contineat, nulla est per se magis vera, nec in quâ minor falsitatis suspicio reperiatur. Est,inquam,hæc idea entis summè perfecti, & infiniti, maximè vera; nam quamvis fortè fingi posset tale ens non existere,non tamen fingi potest ejus ideam nihil reale mihi exibere,ut de ideâ frigoris antè dixi. Est etiam maximè clara, & distincta, nam quidquid clarè, & distinctè percipio, quod est reale,& verum,& quod perfectionem aliquam importat: to-

tum in eâ continetur: nec obſtat,quòd non comprehendam infinitum,vel quòd alia innumera in Deo ſint , quæ nec comprehendere , nec fortè etiam attingere cogitatione ullo modo poſſum ; eſt enim de ratione infiniti,ut à me, qui ſum finitus non comprehendatur ; & ſufficit me hoc ipſum intelligere , ac judicare illa omnia , quæ clarè percipio , & perfectionem aliquam importare ſcio, atque etiam fortè alia innumera, quæ ignoro,vel formaliter , vel eminenter in Deo eſſe, ut idea,quam de illo habeo ſit omnium , quæ in me ſunt,maximè vera , & maximè clara,& diſtincta . Sed fortè majus aliquid ſum , quàm ipſe intelligam , omneſque illæ perfectiones, quas Deo tribuo,potentiâ quodammodo in me ſunt , etiamſi nondum ſeſe exerant , neque ad actum reducantur;experior enim jam cognitionem meam paulatim augeri ; nec video, quid obſtet, quò minus ita magis , & magis augeatur in infinitum , nec etiam cur,cognitione ſic auctâ,non poſſim ejus ope reliquas omnes Dei perfectiones adipiſci ; nec denique cur potentia ad iſtas perfectiones, ſi jam in me eſt,non ſufficiat ad illarum ideam producendam . Imò nihil horum eſſe poteſt , nam primò,ut verum ſit cognitionem meam gradatim augeri ; & multa in me eſſe potentiâ , quæ actu nondum ſunt,nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in quâ nempe nihil omnino eſt potentiale,namque hoc ipſum gradatim augeri,certiſſimum eſt imperfectionis argumentum . Præte-

rea

rea etiamsi cognitio mea semper magis, & magis augeatur, nihilominus intelligo nunquam illam idcirco fore actu infinitam, quia nunquam eò devenietur, ut majoris adhuc incrementi non sit capax. Deum autem ita judico esse actu infinitum, ut nihil ejus perfectioni addi possit. Ac denique percipio esse objectivum ideæ, non à solo esse potentiali, quòd propriè loquendo nihil est, sed tantummodo ab actuali, sive formali posse produci. Neque profectò quicquam est in his omnibus, quòd diligenter attendenti, non sit lumine naturali manifestum: sed quia cùm minus attendo, & rerum sensibilium imagines mentis aciem excæcant, non ita facilè recordor, cur idea entis me perfectioris, necessariò ab ente aliquo procedat, quod sit reverà perfectiùs: ulterius quærere libet, an ego ipse habens illam ideam, esse possem si tale ens nullum existeret. Nempe à quo essem? à me scilicet, vel à parentibus, vel ab aliis quibuslibet Deo minus perfectis, nihil enim ipso perfectiùs, nec etiā æquè perfectū cogitari, aut fingi potest. Atqui si à me essem, nec dubitarē nec optarem, nec omnino quicquam mihi deesset, omnes enim perfectiones, quarum idea aliqua in me est, mihi dedissem, atque ita ipsemet Deus essem: nec putare debeo illa forsan, quæ mihi desunt, difficiliùs acquiri posse, quàm illa, quæ jam in me sunt: nam contrà, manifestum est longè difficiliùs fuisse me, hoc est rem, sivè substantiam cogitantem, ex nihilo emergere, quàm multarum

rerum, quas ignoro cognitiones, quæ tantùm iſtius ſubſtantiæ accidentia ſunt, acquirere. At certè ſi majus illud à me haberem, non mihi illa ſaltem, quæ faciliùs haberi poſſunt denegâſsem: ſed neque etiàm ulla alia ex iis, quæ in ideâ Dei contineri percipio; quia nempe nulla difficiliora factu mihi videntur: ſi quæ autem difficiliora factu eſſent, certè etiàm mihi difficiliora viderentur, ſiquidem reliqua,quæ habeo,à me haberem, quoniam in illis potentiam meam terminari experirer. Neque vim harum rationum effugio, ſi ſupponam me fortè ſemper fuiſſe, ut nunc ſum, tanquam ſi inde ſequeretur nullum exiſtentiæ meæ auctorem eſſe quærendum: quoniam enim omne tempus vitæ in partes innumeras dividi poteſt, quarum ſingulæ à reliquis, nullo modo dependent,ex eo quòd paulò ante fuerim,non ſequitur me nunc debere eſſe,niſi aliqua cauſa me, quaſi rurſus creet ad hoc momentum, hoc eſt me conſervet. Perſpicuum enim eſt attendenti ad durationis naturã, eâdẽ planè vi,& actione opus eſſe ad rem quamlibet,ſingulis momentis, quibus durat,conſervandam, quâ opus eſſet ad eandem de novo creandam, ſi nondum exiſteret, adeo ut conſervationem, ſolâ ratione à creatione differre, ſit etiã unum ex iis,quæ lumine naturali manifeſta ſunt. Itaque debeo nunc interrogare me ipſum,an habeam aliquam vim,per quam poſſim efficere, ut ego ille,qui jam ſum, paulò poſt etiam ſim futurus: nam cùm nihil aliud ſim, quàm res

cogitans, vel saltem, cùm de eâ tantùm mei parte præcisè nunc agam, quæ est res cogitans, si quæ tali vis in me esset, ejus procul dubio conscius essem; sed & nullam esse experior, & ex hoc ipso evidentissimè cognosco me ab aliquo ente à me diverso pendere: fortè verò illud ens non est Deus, sumque vel à parentibus productus, vel à quibuslibet aliis causis Deo minus perfectis. Imò, ut jam ante dixi, perspicuum est, tantundem ad minimum esse debere in causâ, quantùm est in effectu; & idcirco, cùm sim res cogitans, ideamque quandam Dei in me habens, qualiscunque tandem mei causa assignetur, illam etiam esse rem cogitantem, & omnium perfectionum, quas Deo tribuo, ideam habere fatēdum est; potestque de illâ rursus quæri an sit à se, vel ab aliâ; nam si à se, patet ex dictis illam ipsam Deum esse, quia nempè, cùm vim habeat per se existendi, habet proculdubio etiam vim possidendi actu omnes perfectiones, quarum ideam in se habet, hoc est omnes quas in Deo esse concipio. Si autem sit ab aliâ, rursus eodem modo de hac alterâ quæretur an sit à se, vel ab aliâ, donec tandem ad causam ultimam deveniatur, quæ erit Deus. Satis enim apertum est, nullum hìc dari posse progressum in infinitum, præsertim cùm non tantùm de causâ, quæ me olim produxit, hìc agam; sed maximè etiam de illâ, quæ me tempore præsenti conservat. Nec fingi potest plures fortè causas partiales ad me efficiendum concurrisse, &

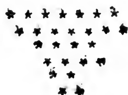
ab

ab unâ, ideam unius ex perfectionibus, quas Deo tribuo, ab aliâ, ideam alterius, me accepisse, adeo ut omnes quidem illæ perefectiones alicubi in universo reperiantur, sed non omnes simul junctæ in uno aliquo, qui sit Deus; nam contrà unitas, simplicitas, sivè inseparabilitas eorum omniũ, quæ in Deo sunt, una est ex præcipuis perfectionibus, quas in eo esse intelligo; nec certè istius omnium ejus perfectionum, unitatis idea in me potuit poni ab ullâ causâ, à quà etiam aliarum perfectionum ideas non habuerim; neque enim efficere potuit, ut illas simul junctas, & inseparabiles intelligerem, nisi simul effecerit, ut quænam illæ essent agnoscerem. Quantùm denique ad parentes attinet, ut omnia vera sint, quæ de illis unquam putavi, non tamen profectò illi me conservant, nec etiam ullo modo me, quatenus sum res cogitans, effecerunt; sed tantùm dispositiones quasdam in eâ materiâ posuerunt, cui me, hoc est mentem (quam solam nunc pro me accipio) inesse judicavi: ac proinde hìc nulla de iis difficultas esse potest, sed omnino est concludendum ex hoc solo, quòd existam, quædamque idea entis perfectissimi, hoc est Dei, in me sit, evidentissimè demonstrari Deum etiam existere. Superest tãtùm, ut examinem, quâ ratione ideam istam à Deo accepi; neque enim illam sensibus hausi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut solent rerum sensibilium ideæ, cùm istæ res, externis sensuum organis occurrunt, vel occurrere viden-

videntur; nec etiam à me effecta est, nam nihil ab illâ detrahere, nihil illi superaddere planè possum, ac proinde superest, ut mihi sit innata, quēadmodum etiam mihi est innata idea mei ipsius. Et sanè non mirum est, Deum me creando, ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo impressa; nec etiam opus est, ut nota illa sit aliqua res ab opere ipso diversa, sed ex hoc uno, quòd Deus me creavit, valdè credibile est, me quodammodo ad imaginem, & similitudinem ejus factum esse, illamque similitudinem, in quâ Dei idea continetur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipse à me percipior, hoc est, dum in meipsum mentis aciem converto, non modò intelligo me esse rem incōpletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, & majora, sivè meliora indefinitè aspirantem, sed simùl etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora ista omnia non indefinitè, & potentiâ tantùm, sed reipsà infinitè in se habere, atque ita Dum esse; totaque vis argumenti in eo est, quòd agnoscam fieri non posse ut existam talis naturæ, qualis sum, nempè ideam Dei in me habens, nisi reverà Deus etiam existeret, Deus, inquam, ille idem, cujus idea in me est, hoc est habens omnes illas perfectiones, quas ego non comprehendere, sed quocunque modo attingere cogitatione possum, & nullis planè defectibus obnoxius. Ex quibus satis patet illum fallacem esse non posse: omnem enim fraudem, & deceptionem à defectu

aliquo

aliquo pendere, lumine naturali manifeſtum eſt. Sed priuſquam hoc diligentiùs examinem, ſimulque in alias veritates, quæ inde colligi poſſunt, inquiram; placet hìc aliquandiu in ipſius Dei cõtemplatione immorari, ejus attributa apud me expendere, & immenſi hujus luminis pulchritudinem, quantùm caligantis ingenii mei acies ferre poterit, intueri, admirari, adorare. Ut enim in hac ſolâ divinæ majeſtatis contemplatione ſummam alterius vitæ felicitatem conſiſtere fide credimus, ita etiam jam ex eadem, licèt multò minus perfecta, maximam, cujus in hac vitâ capaces ſimus, voluptatem percipi poſſe experimur.

MEDITATIO IV.

De Vero, & Falso.

ITa me his diebus assuefeci in mente à sensibus abducenda,tamque accuratè animadverti per-pauca esse, quæ de rebus corporeis verè percipiantur,multoque plura de mente humanâ,multò adhuc plura de Deo cognosci, ut jam absque ullà difficultate cogitationem à rebus imaginabilibus ad intelligibiles tantùm, atque ab omni materiâ secretas convertam: & sanè multò magis distinctam habeo ideã mentis humanæ,quatenus est res cogitans,non extensa in longũ,latum, & profundum,nec aliud quid à corpore habens, quàm ideam ullius rei corporeæ: cumque attendo me dubitare,sivè esse rem incompletam,& dependentem, adeò clara, & distincta idea entis independentis, & completi, hoc est Dei, mihi occurrit; & ex hoc uno, quòd talis idea in me sit, sivè quòd ego ideam illam habens existam, adeo manifestè concludo Deum etiam existere, atque ab illo singulis momentis totam existentiam meam dependere, ut nihil evidentiùs, nihil certiùs ab humano ingenio cognosci posse confidam. Jamque videre videor aliquam viam, per quam ab istà contemplatione veri Dei, in quo nempe sunt omnes thesauri scientiarum, & sapientiæ absconditi, ad cæterarum rerum cognitionem deveniatur.

In

In primis enim agnosco fieri non posse ut ille me unquam fallat; in omni enim fallaciâ, vel deceptione aliquid imperfectionis reperitur; & quamvis posse fallere nonnullum esse videatur acuminis,aut potentiæ argumentum, proculdubio velle fallere,vel malitiam, vel imbecillitatem testatur,nec proinde in Deum cadit. Deinde experior quandam in me esse judicandi facultatẽ, quam certè,ut & reliqua omnia,quæ in me sunt, à Deo accepi; cumque ille nolit me fallere, talem profectò non dedit,ut dum eâ rectè utor,possim unquam errare. Nec ullum de hac re dubium superesset,nisi indè sequi videretur,me igitur errare nunquam posse; nam si quodcunque in me est,à Deo habeo, nec ullam ille mihi dederit errandi facultatem, non videor posse unquam errare. Atque ita prorsus quamdiu de Deo tantùm cogito, totusque in eum me converto,nullam erroris,aut falsitatis causam deprehendo; sed postmodum ad me reversus experior me tamen innumeris erroribus esse obnoxium, quorum causam inquirens,animadverto, nõ tantùm Dei, sivè entis summè perfecti realem, & positivam, sed etiam,ut ita loquar,nihili, sivè ejus, quòd ab omni perfectione summè abest,negativam quandam ideam mihi obversari, & me tanquam medium quid inter Deum, & nihil, sivè inter summum ens, & non ens ita esse constitutum, ut, quatenus à summo ente sum creatus, nihil quidem in me sit,per quod fallar, aut in errorem inducar,

ducar;sed quatenus etiam quodammodo de nihilo,sivè de non ente participo, hoc est quatenus non sum ipse summũ ens,desuntque mihi quamplurima,non adeò mirum esse quòd fallar: atque ita certè intelligo errorem, quatenus error est, non esse quid reale, quòd à Deo dependeat, sed tantummodò esse defectum, nec proinde ad errandum mihi opus esse aliquâ facultate in hunc finem à Deo tributâ,sed contingere ut errem,ex eo quòd facultas verum judicandi, quam ab illo habeo, non sit in me infinita. Verumtamen hoc nondum omnino satisfacit, non enim error est pura negatio,sed privatio,sivè carentia cujusdam cognitionis,quæ in me quodammodo esse deberet;atque attendenti ad Dei naturam, non videtur fieri posse, ut ille aliquam in me posuerit facultatem,quæ non sit in suo genere perfecta, sivè quæ aliquâ sibi debitâ perfectiene sit privata;nam si quò peritior est artifex, eò perfectiora opera ab illo proficiscantur, quid potest à summo illo rerum omnium conditore factum esse, quòd non sit omnibus numeris absolutum?nec dubium est, quin potuerit Deus me talem creare, ut nunquã fallerer; nec etiam dubium est,quin velit semper id quod est optimum; anne ergò meliùs est me falli; quàm non falli? Dum hæc perpendo attentiùs, occurrit primò, non mihi esse mirandum si quædam à Deo fiant,quorum rationes non intelligam; nec de ejus existentià ideo esse dubitandum,quòd fortè quædam alià esse experiar, quæ
quare,

quare, vel quomodo ab illo facta sint, non comprehendo; cùm enim jam sciam naturam meam esse valdè infirmam, & limitatam, Dei autem naturam esse immensam, incomprehensibilem, infinitam, ex hoc satis etiam scio innumerabilia illũ posse, quorum causas ignorem; atque ob hanc unicam rationem, totum illud causarum genus, quod à fine peti solet, in rebus Physicis nullum usum habere existimo; non enim absque temeritate me puto posse investigare fines Dei. Occurrit etiam non unam aliquam creaturam separatim, sed omnem rerum universitatem esse spectãdam, quoties an Opera Dei perfecta sint inquirimus: quòd enim fortè, non immeritò, si solum esset, valde imperfectum videretur, ut habens in mundo rationem partis est perfectissimum; & quamvis ex quo de omnibus volui dubitare, nihil adhuc præter me, & Deum existere certò cognovi, non possum tamen, ex quo immensam Dei potentiam animadverti, negare, quin multa alia ab illo facta sint, vel saltẽ fieri possint, adeo ut ego rationem pártis in rerum universitate obtineam. Deinde ad me propius accedens, & qualesnam sint errores mei (qui soli imperfectionem aliquã in me arguunt) investigans, adverto illos à duabus causis simul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoscendi, quæ in me est, & à facultate eligendi, sivè ab arbitrii libertate, hoc est ab intellectu, & simul à voluntate; nam per solum intellectum, percipio tantùm ideas de

quibus

quibus judicium ferre possum, nec ullus error propriè dictus, in eo præcisè sic spectato, reperitur; quamvis enim innumeræ fortasse res existant, quarum ideæ nullæ in me sunt, non tamen propriè illis privatus, sed negativè tantùm destitutus sum dicendus, quia nempè rationem nullam possum afferre, quâ probem Deum mihi majorẽ, quàm dederit cognoscendi facultatem dare debuisse; atque quantumvis peritum artificem esse intelligam, non tamen ideo puto illum in singulis ex suis operibus, omnes perfectiones ponere debuisse, quas in aliquibus ponere potest. Nec verò etiam queri possum, quòd non satis amplã, & perfectam voluntatem, sivè arbitrii libertatem à Deo acceperim; nam sanè nullis illam limitibus circumscribi experior. Et quòd valdè notandum mihi videtur, nulla alia in me sunt tam perfecta, aut tanta, quin intelligam perfectiora, sivè majora adhuc esse posse; nam si, exempli causâ, facultatem intelligendi considero, statim agnosco perexiguam illam, & valde finitam in me esse, simulque alterius cujusdam multò majoris, imò maximæ, atque infinitæ ideam formo, illamque hoc ipso, quod ejus ideam formare possim, ad Dei naturam pertinere percipio. Eâdem ratione si facultatem recordandi, vel imaginandi, vel quaslibet alias examinem, nullam planè invenio, quam non in me tenuem, & circumscriptam, in Deo immensam esse intelligam, sola est voluntas, sivè arbitrii libertas, quàm tantam in me

experior, ut nullius majoris ideam apprehendam; adeo ut illa præcipuè sit, ratione cujus imaginē quandam, & similitudinem Dei me referre intelligo; nàm quamvis major, absque comparatione, in Deo, quàm in me sit, tùm ratione cognitionis, & potentiæ, quæ illi adjunctæ sunt, redduntque ipsam magis firmam, & efficacem; tùm ratione objecti, quoniam ad plura se extendit; nō tamen in se formaliter, & præcisè spectata major videtur, quia tantùm in eo consistit, quòd idem, vel facere, vel non facere (hoc est affirmare, vel negare, prosequi, vel fugere) possimus, vel potiùs in eo tantùm, quòd ad id, quod nobis ab intellectu proponitur affirmandum, vel negandum, sivè prosequendum, vel fugiendum, ita feramur, ut à nullâ vi externâ nos ad id determinari sentiamus. Neque enim opus est me in utramque partem ferri posse, ut sim liber, sed cōtrà, quò magis in unam propendeo, sivè quia rationem veri, & boni in eâ evidenter intelligo, sive quia Deus intima cogitationis meæ ita disponit, tantò liberius illam eligo; nec sanè divina gratia, nec naturalis cognitio unquā imminuunt libertatem, sed potiùs augent, & corroborant. Indifferentia autem illa, quā experior, cùm nulla me ratio in unam partem magis, quàm in alteram impellit, est infimus gradus libertatis, & nullā in eâ perfectionem, sed tantummodò in cognitione defectum, sivè negationem quandam testatur; nam si semper quid verùm, & bonum sit, clarè viderem,

rem, nunquam de eo, quòd esset judicandum, vel eligendum deliberarem; atque ita, quamvis planè liber, nunquam tamen indifferens esse possem. Ex his autem percipio, nec vim volendi, quam à Deo habeo, per se spectatam, causam esse errorum meorum; est enim amplissima, atque in suo genere perfecta; neque etiam vim intelligendi; nàm quidquid intelligo, cùm à Deo habeam, ut intelligam, procul dubio rectè intelligo, nec in eo fieri potest, ut fallar; unde ergo nascuntur mei errores? nempe ex hoc uno, quòd cùm latiùs pateat voluntas, quàm intellectus, illam non intrà eosdem limites contineo, sed etiam ad illa, quæ non intelligo, extendo; ad quæ cùm sit indifferens, facilè à vero, & bono deflectit, atque ita & fallor, & pecco. Exempli causâ, cùm examinarem hisce diebus, an aliquid in mundo existeret, atque adverterem ex hoc ipso, quòd illud examinarem, evidenter sequi me existere, non potui quidem non judicare, illud, quod tàm clarè intelligebam verum esse, non quòd ab aliquâ vi externâ fuerim ad id coactus, sed quia ex magnâ luce in intellectu, magna consequuta est propensio in voluntate, atque ita tantò magis spontè, & liberè illud credidi, quantò minus fui ad istud ipsum indifferens. Nunc autem non tantùm scio me, quatenus sum res quædam cogitans, existere, sed præterea etiam idea quædam naturæ corporeæ mihi obversatur, contingitque ut dubitem, an natura cogitans, quæ in me est, vel potiùs,

tiùs, quæ ego ipse sum, alia sit ab istâ naturâ corporeâ, vel an ambæ idem sint; & suppono, nullam adhuc intellectui meo rationem occurrere, quæ mihi unum magis, quàm aliud persuadeat, certè ex hoc ipso sum indifferens ad utrumlibet affirmandum, vel negandum, vel etiam ad nihil de eâ re judicandum. Quinimo etiam hæc indifferentia, non ad ea tantùm se extendit, de quibus intellectus nihil planè cognoscit, sed generaliter ad omnia, quæ ab illo non satis perspicuè cognoscuntur, eo ipso tempore, quo de iis à voluntate deliberatur; quantumvis enim probabiles conjecturæ me trahant in unam partem, sola cognitio, quòd sint tantùm conjecturæ, non autem certæ, atque indubitabiles rationes, sufficit ad assensionem meam in contrarium impellendam: quod satis his diebus sum expertus, cùm illa omnia, quæ priùs, ut vera, quàm maximè credideram, propter hoc unum, quòd de iis aliquo modo posse dubitari deprehendissem, planè falsa esse supposui. Cùm autem quid verum sit, non satis clarè, & distinctè percipio, si quidem à judicio ferendo abstineam, clarum est me rectè agere, & non falli; sed si, vel affirmem, vel negem, tunc libertate arbitrii non rectè utor; atque si in eam partem, quæ falsa est, me convertam, planè fallor; si verò alteram amplectar, casu quidem incido in veritatem, sed non ideo culpâ carebo; quia lumine naturali manifestum est, perceptionem intellectus præcedere semper debere voluntatis

deter-

determinationem ; atque in hoc liberi arbitrii non recto usu, privatio illa inest, quæ formam erroris constituit; privatio, inquā, inest in ipsâ operatione, quatenus à me procedit, sed non in facultate, quam à Deo accepi, nec etiam in operatione, quatenus ab illo dependet : neque enim habeo causam ullam conquerendi, quòd Deus mihi non majorem vim intelligendi, sivè non majus lumen naturale dederit, quàm dedit, quia est de ratione intellectus finiti, ut multa nõ intelligat, & de ratione intellectus creati, ut sit finitus; estque quòd agam gratias illi, qui mihi nunquam quicquam debuit pro eo, quòd largitus est, non autem quòd putem me ab illo iis esse privatum, sivè illum mihi ea abstulisse, quæ non dedit. Non habeo etiam causam conquerendi, quòd voluntatem dederit latius patentem, quàm intellectum, cùm enim voluntas in unâ tantùm re, & tanquã in indivisibili consistat, non videtur ferre ejus natura, ut quicquam ab illâ demi possit; & sanè, quò amplior est, tantò majores debeo gratias ejus datori. Nec denique etiàm queri debeo, quòd Deus mecum concurrat ad eliciendos illos actus voluntatis, sivè illa judicia, in quibus fallor : illi enim actus sunt omninò veri, & boni, quatenus à Deo dependent, & major in me quodãmodò perfectio est, quòd illos possim elicere, quàm si non possem; privatio autem, in quâ solâ ratio formalis falsitatis, & culpæ consistit, nullo Dei concursu indiget, quia non est res, neque ad illum relata,

ut causam privatio, sed tantummodò negatio dici debet, nàm sanè nulla imperfectio in Deo est, quòd mihi libertatem dederit assentiendi, vel nõ assentiendi quibusdam, quorum claram, & distinctam perceptionem in intellectu meo non posuit, sed proculdubio in me imperfectio est, quòd istâ libertate non benè utar, & de iis, quæ non rectè intelligo, judicium feram. Video tamèn fieri à Deo facilè potuisse, ut etiamsi manerem liber, & cognitionis finitæ, nunquam tamen errarem, nempe si vel intellectui meo claram, & distinctam perceptionem omnium, de quibus unquã essem deliberaturus, indidisset; vel tantùm si adeò firmiter memoriæ impressisset, de nullâ unquam re esse judicandum, quam clarè, & distinctè non intelligerem, ut nunquam ejus possem oblivisci; & facilè intelligo me, quatenus rationem habeo totius cujusdam, perfectiorem futurum fuisse, quàm nunc sum, si talis à Deo factus essem. Sed non ideo possum negare, quin major, quodammodò perfectio sit in totâ rerum universitate, quòd quædam ejus partes ab erroribus immunes non sint, aliæ verò sint, quàm si omnes planè similes essent, & nullum habeo jus conquerendi, quòd eã me Deus in mundo personam sustinere voluerit, quæ non est omnium præcipua, & maximè perfecta, ac præterea etiam, ut non possim ab erroribus abstinere, priori illo modo, qui pendet ab evidenti eorum omnium perceptione, de quibus est deliberandum, possum tamen illo altero, qui pen-

pendet ab eo tantùm, quòd recorder, quoties de rei veritate non liquet, à judicio ferendo esse abstinendum, nàm quamvis eam in me infirmitatem esse experiar, ut non possim semper uni, & eidem cognitioni defixus inhærere, possum tamen attentâ, & sæpius iteratâ meditatione efficere, ut ejusdem, quoties usus exiget, recorder, atque ita habitum quendam non errandi acquirã: quâ in re cùm maxima, & præcipua hominis perfectio consistat, non parum me hodiernâ meditatione lucratum esse existimo, quòd erroris, & falsitatis causam investigârim: & sanè nulla alia esse potest ab eâ, quam explicui; nàm quoties voluntatem in judiciis ferendis ita contineo, ut ad ea tantùm se extendat, quæ illi clarè, & distinctè ab intellectu exhibentur, fieri planè non potest ut errem, quia omnis clara, & distincta perceptio, proculdubio est aliquid, ac proinde à nihilo esse non potest, sed necessariò Deum auctorem habet, Deum, inquam, illum summè perfectum, quem fallacem esse repugnat; ideoque proculdubio est vera. Nec hodie tantùm didici, quid mihi sit cavendum ut nunquam fallar, sed simul etiam, quid agendum, ut assequar veritatem; assequar enim illam profectò, si tantùm ad omnia, quæ perfectè intelligo satis attendam, atque illa à reliquis, quæ confusiùs, & obscuriùs apprehendo, secernam. Cui rei diligenter imposterum operam dabo.

MEDITATIO V.

De Essentia rerum materialium, & iterum de Deo quòd existat.

MUlta mihi supersunt de Dei attributis, multa de mei ipsius, sive mentis meæ naturâ investiganda: sed illa fortè aliàs resumam, jamque nihil magis urgere videtur (postquam animadverti, quid cavendum atque agendum sit ad assequendam veritatem) quàm ut ex dubiis, in quæ superioribus diebus incidi, coner emergere, videamque an aliquid certi de rebus materialibus haberi possit. Et quidem priusquam inquiram, an aliquæ tales res extra me existant, considerare debeo illarum ideas, quatenus sunt in meâ cogitatione, & videre quænam ex iis sint distinctæ, quænam confusæ. Nempè distinctè imaginor quantitatam, quam vulgò Philosophi appellant continuam, sivè ejus quantitatis, aut potius rei quantæ extensionem in longum, latum, & profundum; numerò in eâ varias partes; quaslibet istis partibus magnitudines, figuras, situs, & motus locales, motibusque istis quaslibet durationes assigno. Nec tantùm illa sic in genere spectata mihi planè nota, & perspecta sunt, sed præterea etiam particularia innumera de figuris, de numero, de motu, & similibus attendendo percipio, quorum veritas adeò aperta est, & na-

turæ meæ consentanea, ut dum illa primùm detego, non tam videar aliquid novi addiscere, quàm eorum, quæ iam ante sciebam, reminisci, sivè ad ea primùm advertere, quæ dudum quidem in me erant, licèt non priùs in illa obtutum mentis convertissem. Quodque hìc maximè considerandum puto, invenio apud me innumeras ideas quarumdam rerum, quæ etiamsi extra me fortasse nullibi existant, non tamen dici possunt nihil esse; & quamvis à me quodammodo ad arbitrium cogitentur, non tamen à me finguntur, sed suas habent veras, & immutabiles natúras: ut cùm, exempli causâ, triangulum imaginor, etsi fortasse talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam existat, nec unquam extiterit, est tamen profectò determinata quædã ejus natura, sivè essentia, sivè forma, immutabilis, & æterna, quæ à me non efficta est, nec à mente meâ dependet, ut patet ex eo, quod demonstrari possint variȩ proprietates de isto triangulo, nempe quod ejus tres anguli sint æquales duobus rectis; quòd maximo ejus angulo, maximum latus subtendatur, & similes, quas velim, nolim clarè nunc agnosco, etiamsi de iis nullo modo antea cogitârim, cùm triangulum imaginatus sum, nec proinde à me fuerint efficta. Neque ad rem attinet, si dicam, mihi fortè à rebus externis, per organa sensuum istam trianguli ideam advenisse; quia nempe corpora triangularem figuram habentia interdum vidi; possum enim alias innu-
meras

meras figuras excogitare, de quibus nulla suspicio esse potest, quòd mihi unquam per sensus illapsæ sint, & tamẽ varias de iis, non minus, quàm de triangulo, proprietates demonstrare; quæ sanè omnes sunt veræ, quandoquidem à me clarè cognoscuntur, ideoque aliquid sunt, non merum nihil: patet enim illud omne, quòd verum est, esse aliquid: & jam fusè demonstravi illa omnia, quæ clarè cognosco esse vera; atque quamvis id non demonstrâssem, ea certè est natura mentis meæ, ut nihilominus non possem iis non assentiri, saltem quamdiu ea clarè percipio; meminique me semper, etiam ante hoc tempus, cùm sensuum objectis, quàm maximè inhærerem, ejusmodi veritates, quæ nempe de figuris, aut numeris, aliisve ad Arthmeticam, vel Geometriam, vel in genere ad puram atque abstractam Mathesim pertinentibus evidenter agnoscebam, pro omnium certissimis, habuisse. Jam verò si ex eo solo, quòd alicujus rei ideam possim ex cogitatione meâ depromere, sequitur ea omnia, quæ ad illam rem pertinere clarè, & distinctè percipio, reverâ ad illam pertinere, nunquid inde haberi etiam potest argumentum, quo Dei existentia probetur? Certè ejus ideam, nempe entis summè perfecti, non minus apud me invenio, quàm ideam cujusvis figuræ, aut numeri; nec minus clarè, & distinctè intelligo ad ejus naturam pertinere, ut semper existat, quàm id quòd de aliquâ figurâ aut numero demonstro ad ejus figuræ

aut

aut numeri naturam etiam pertinere;ac proinde, quamvis non omnia, quæ superioribus hisce diebus meditatus sum vera essent, in eodem ad minimum certitudinis gradu esse deberet apud me Dei existentia, in quo fuerunt hactenus Mathematicæ veritates. Quanquàm sanè hoc primâ fronte non est omnino perspicuum, sed quandam sophismatis speciem refert. Cùm enim assuetus sim in omnibus aliis rebus existentiam ab essentiâ distinguere, facilè mihi persuadeo illam etiam ab essentiâ Dei sejungi posse, atque ita Deū, ut non existentem cogitari: sed tamen diligentiùs attendenti fit manifestum, non magis posse existentiam ab essentiâ Dei separari, quàm ab essentiâ trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis, sivè ab ideâ montis ideam vallis: adeo ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc est ens summè perfectum) cui desit existentia (hoc est cui desit aliqua perfectio) quàm cogitare montem cui desit vallis. Verùm tamen nè possim quidem cogitare Deum, nisi existentem, ut neque montem sinè valle: at certè, ut neque ex eo quod cogitem montem cum valle, ideo sequitur aliquem montem in mundo esse, ita neque ex eo quòd cogitem Deum ut existentem, ideo sequi videtur Deum existere: nullam enim necessitatem cogitatio mea rebus imponit; & quemadmodum imaginari licet equum alatum, etsi nullus equus habeat alas, ita fortè Deo existentiam possum affingere, quamvis nullus

Deus

Deus existat. Imo sophisma hic latet, neque enim ex eo, quòd non possim cogitare montem nisi cum valle, sequitur alicubi montem, & vallē existere, sed tantùm montem, & vallem, sivè existant, sivè non existant, à se mutuo sejungi non posse; atqui ex eo quòd non possim cogitare Deum nisi existentem, sequitur existentiam à Deo esse inseparabilem, ac proinde illum reverâ existere, non quod mea cogitatio hoc efficiat, sivè aliquam necessitatem ulli rei imponat, sed contrà, quia ipsius rei, nempe existetiæ Dei necessitas me determinat ad hoc cogitandum: neque enim mihi liberum est Deum absque existentiâ (hoc est ens summè perfectum absque summâ perfectione) cogitare, ut liberum est, equum, vel cum alis, vel sinè alis imaginari. Neque etiam hìc dici debet, necesse quidem esse, ut ponam Deū existentem, postquam posui illū habere omnes perfectiones; quandoquidem existentia una est ex illis: sed priorem positionem necessariam non fuisse: ut neque necesse est me putare figuras omnes quadrilateras circulo inscribi; sed posito, quod hoc putem, necesse erit me fateri rhombum circulo inscribi, quòd apertè tamen est falsum. Nam quamvis non necesse sit, ut incidam unquam in ullam de Deo cogitationem, quoties tamen de ente primo, & summo libet cogitare, atque ejus ideam tanquàm ex mentis meæ thesauro depromere, necesse est, ut illi omnes perfectiones attribuam, etsi nec omnes tunc enumerem,

nec ad singulas attendam: quæ necessitas planè sufficit,ut posteà, cùm animadverto existentiam esse perfectionem, rectè concludam ens primum, & summum existere: quemadmodum non est necesse me ullum triangulum unquam imaginari,sed quoties volo figuram rectilineam tres tantùm angulos habentem considerare, necesse est, ut illi ea tribuam, ex quibus rectè infertur ejus tres angulos non majores esse duobus rectis, etiamsi hoc ipsum tunc non advertã. Cùm verò examino, quænam figuræ circulo inscribantur, nullo modo necesse est, ut putem omnes quadrilateras ex eo numero esse;imò etiam idipsum nequidem fingere possum, quandiu nihil volo admittere,nisi quòd clarè, & distinctè intelligo: ac proinde magna differentia est inter ejusmodi falsas positiones,& ideas veras mihi ingenitas, quarum prima, & præcipua est idea Dei: nam sanè multis modis intelligo illam non esse quid fictitium à cogitatione meâ dependens, sed imaginem veræ,& immutabilis naturæ,ut primò, quia nulla alia res potest à me excogitari,ad cujus essentiam existentia pertineat,præter solũ Deum; deinde quia non possum duos,aut plures ejusmodi Deos intelligere; & quia posito, quòd jam unus existat,planè videam esse necessarium, ut, & ante ab æterno extiterit, & in æternum sit mansurus: ac denique, quòd multa alia in Deo percipiam, quorum nihil à me detrahi potest,nec mutari.

Sed

Sed verò quàcumque tandem utar probandi ratione,semper eò res redit, ut ea me sola planè persuadeant,quæ clarè, & distinctè percipio. Et quidem ex iis, quæ ita percipio, etsi nonnulla unicuique obvia sint,alia verò nonnisi ab iis, qui propiùs inspiciunt,& diligenter investigant, deteguntur;postquam tamen detecta sunt,hæc non minus certa,quàm illa existimantur.Ut quamvis non tam facile appareat in triangulo rectangulo quadratum basis æquale esse quadratis laterum, quàm istam basim maximo ejus angulo subtendi, non tamen minus creditur, postquam semel est perspectum. Quòd autem ad Deum attinet,certè,nisi præjudiciis obruerer,& rerum sensibilium imagines cogitationem meam omni ex parte obsiderent,nihil illo prius,aut facilius agnoscerem; nam quid ex se est apertius, quàm summum ens esse, sivè Deum, ad cujus solius essentiam existentia pertinet existere? Atque quamvis mihi attentâ consideratione opus fuerit ad hoc ipsum percipiendum, nunc tamen non modò de eo æquè certus sum, ac de omni alio, quòd certissimum videtur; sed præterea etiam animadverto cæterarum rerum certitudinem ab hoc ipso ita pendere, ut absque eo nihil unquam perfectè sciri possit.

Etsi enim ejus sim naturæ,ut quamdiu aliquid valde clarè, & distinctè percipio, non possim non credere verum esse, quia tamen ejus etiam sum naturæ, ut non possim obtutum mentis in ean-

eandem rem semper defigere ad illam clarè percipiendam, recurratque sæpè memoria judicii ante facti, cùm non amplius attendo ad rationes, propter quas tale quid judicavi, rationes aliæ afferri possunt, quæ me, si Deum ignorarem, facilè ab opinione dejicerent, atque ita de nullâ unquam re veram, & certam scientiam, sed vagas tantùm, & mutabiles opiniones haberem. Sic, exempli causâ, cùm naturam trianguli considero, evidentissimè quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æquales esse duobus rectis; nec possum non credere id verum esse, quamdiù ad ejus demonstrationem attendo, sed statim atque mentis aciem ab illâ deflexi, quantumvis adhuc recorder me illã clarissimè perspexisse, facilè tamen potest accidere, ut dubitem an sit vera, si quidem Deum ignorem: possum enim mihi persuadere me talem à naturâ factum esse, ut interdum in iis fallar, quæ me puto, quàm evidentissimè percipere, cùm præsertim meminerim me sæpè multa pro veris, & certis habuisse, quæ postmodum aliis rationibus adductus falsa esse judicavi.

Postquam verò percepi Deum esse, quia simul etiam intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumque non esse fallacem; atque inde collegi illa omnia, quæ clarè, & distinctè percipio necessariò esse vera, etiamsi non attendã amplius ad rationes propter quas istud verum esse judicavi; modò tantùm recorder, me clarè, & distinctè per-

spexisse,

ſpexiſſe, nulla ratio contraria afferri poteſt, quæ me ad dubitandum impellat, ſed veram, & certam de hoc habeo ſcientiam; neque de hoc tantùm, ſed & de reliquis omnibus, quæ memini me aliquando demonſtrâſſe, ut de Geometricis, & ſimilibus; quid enim nunc mihi opponetur? Mene talem factum eſſe, ut ſæpe fallar? At jam ſcio me in iis, quæ perſpicuè intelligo falli non poſſe: mene multa aliàs pro veris, & certis habuiſſe, quæ poſtea falſa eſſe deprehendi? atqui nulla ex iis clarè, & diſtinctè perceperam, ſed hujus regulæ veritatis ignarus ob alias cauſas fortè credideram, quas poſtea minus firmas eſſe detexi. Quid ergo dicetur? anne (ut nuper mihi objiciebam) me fortè ſomniare, ſivè illa omnia, quæ jam cogito non magis vera eſſe, quàm ea, quæ dormienti occurrunt? imò etiam hoc nihil mutat, nam certè, quamvis ſomniarem, ſi quid intellectui meo ſit evidens, illud omnino eſt verum.

Atque ita planè video omnis ſcientiæ certitudinem, & veritatem ab unâ veri Dei cognitione pendere, adeo ut priuſquam illū noſſem, nihil de ullâ aliâ re perfectè ſcire potuerim. Jam verò innumera tum de ipſo Deo, aliiſque rebus intellectualibus, tum etiam de omni illâ naturâ corporeâ, quæ eſt puræ Matheſeos objectum, mihi planè nota, & certa eſſe poſſunt.

* * * *
* * * *

ME-

MEDITATIO VI.

De Rerum materialium existentia, & reali mentis à corpore distinctione.

Reliquum est, ut examinem an res materiales existant: & quidem jam ad minimum scio illas, quatenus sunt puræ Matheseos objectum, posse existere, quandoquidem ipsas clarè, & distinctè percipio. Non enim dubium est, quin Deus sit capax ea omnia efficiendi, quæ ego sic percipiendi sum capax; nihilque unquam ab illo fieri non posse judicavi, nisi propter hoc, quòd illud à me distinctè percipi repugnaret. Præterea ex imaginandi facultate, quâ me uti experior, dum circa res istas materiales versor, sequi videtur illas existere: nam attentiùs consideranti, quidnam sit imaginatio, nihil aliud esse apparet, quàm quædam applicatio facultatis cognoscitivæ ad corpus ipsi intimè præsens, ac proinde existens.

Quòd ut planum fiat, primò examino differētiam, quæ est inter imaginationem, & puram intellectionem. Nempe, exempli causâ, cùm triangulum imaginor, non tantùm intelligo illud esse figuram tribus lineis comprehensam, sed simul etiam istas tres lineas, tanquàm præsentes, acie mentis intueor; atque hoc est, quòd imaginari appello. Si verò de chiliogono velim cogitare,

equidem æque bene intelligo illud esse figuram constantem mille lateribus, ac intelligo triangulum esse figuram constantem tribus: sed non eodem modo illa mille latera imaginor, sivè tanquã præsentia intueor: & quamvis tunc, propter consuetudinem aliquid semper imaginandi, quoties de re corporeâ cogito, figuram fortè aliquam confusè mihi repręsentem, patet tamen illam non esse chiliogonum, quia nullâ in re est diversa ab eâ, quam mihi etiam repræsentarem, si de myriogono, aliâve quavis figurâ plurimorum laterum cogitarem; nec quicquam juvat ad eas proprietates, quibus chiliogonum ab aliis polygonis differt, agnoscendas. Si verò de pentagono quæstio sit; possum quidem ejus figuram intelligere, sicut figuram chiliogoni, absque ope imaginationis; sed possum etiam eandem imaginari, applicando scilicèt aciem mentis ad ejus quinque latera, simulque ad aream iis contentam; & manifestè hìc animadverto mihi peculiari quadam animi contentione opus esse ad imaginandum, quâ non utor ad intelligendum: quæ nova animi contentio, differentiam inter imaginationem, & intellectionem puram, clarè ostendit. Ad hæc considero istam vim imaginandi, quæ in me est, prout differt à vi intelligendi, ad mei ipsius, hoc est, ad mentis meæ essentiam non requiri; nam quamvis illa à me abesset, procul dubio manerem nihilominus ille idem, qui nunc sum; unde sequi videtur illam ab aliquâ re à me diversâ pendere;

atque

atque facilè intelligo, si corpus aliquod existat, cui mens sit ita conjuncta, ut ad illud veluti inspiciendum, pro arbitrio, se applicet, fieri posse, ut per hoc ipsum res corporeas imaginer; adeò ut hic modus cogitandi in eo tantùm à purâ intellectione differat, quòd mens, dum intelligit, se ad seipsam quodammodo convertat, respiciatque aliquam ex ideis, quæ illi ipsi insunt; dum autem imaginatur, se convertat ad corpus, & aliquid in eo ideæ vel à se intellectæ, vel sensu perceptæ conforme intueatur. Facilè, inquam, intelligo imaginationem ita perfici posse, siquidem corpus existat; & quia nullus alius modus æquè conveniens occurrit ad illam explicandam, probabiliter inde conjicio, corpus existere; sed probabiliter tantùm: & quamvis accuratè omnia investigem, nondum tamen video ex eâ naturæ corporeæ ideâ distinctâ, quam in imaginatione meâ invenio, ullum sumi posse argumentum, quod necessariò concludat aliquod corpus existere:

Soleo verò alia multa imaginari, præter illam naturam corpoream, quæ est puræ Matheseos objectum, ut colores, sonos, sapores, dolorem, & similia, sed nulla tam distinctè; quia hæc percipio meliùs sensu, à quo videntur, ope memoriæ, ad imaginationem pervenisse; ut commodius de ipsis agam, eâdem operâ etiam de sensu est agendum, videndumque an ex iis quæ isto cogitandi modo, quem sensum appello, percipiuntur,

certum aliquod argumentum pro rerum corporearum existentiâ habere possim. Et primò quidem apud me hîc repetam, quænam illa sint, quæ antehac, ut sensu percepta vera esse putavi, & quas ob causas id putavi; deinde etiam causas expendam, propter quas eadem postea in dubium revocavi; ac denique cõsiderabo quid mihi nunc de iisdem sit credendũ. Primò itaque sensi me habere caput, manus, pedes, & membra cætera, ex quibus constat illud corpus, quod tanquam mei partem, vel fortè etiam tanquam me totum spectabam; sensique hoc corpus inter alia multa corpora versari, à quibus variis commodis, vel incommodis affici potest, & commoda ista sensu, quodam voluptatis, & incommoda sensu doloris metiebar. Atque præter dolorem, & voluptatẽ, sentiebam etiam in me famem, sitim, aliosque ejusmodi appetitus; itemque corporeas quasdam propensiones ad hilaritatem, ad tristitiam, ad irã, similesque alios affectus; foris verò, præter corporum extensionem, & figuras, & motus, sentiebam etiam in illis duritiem, & calorem, aliasque tactiles qualitates, ac præterea lumen, & colores, & odores, & sapores, & sonos, ex quorum varietate cælum, terram, maria, & reliqua corpora ab invicem distinguebam; nec sanè absque ratione ob ideas istarum omnium qualitatum, quæ cogitationi meæ se offerebant, & quas solas propriè, & immediatè sentiebam, putabam me sentire res quasdam à meâ cogitatione planè di-

diversas, nempe corpora, à quibus ideæ istæ procederent: experiebar enim illas, absque ullo meo consensu, mihi advenire, adeo ut neque possem objectum ullum sentire, quamvis vellem, nisi illud sensus organo esset præsens; nec possem non sentire, cùm erat præsens; cumque ideæ sensu perceptæ, essent multò magis vividæ, & expressæ, & suo etiam modo magis distinctæ, quàm ullæ ex iis, quas ipse prudens, & sciens meditando effingebã, vel memoriæ meæ impressas advertebam, fieri non posse videbatur, ut à me ipso procederent; ideoque supererat, ut ab aliis quibusdam rebus advenirent: quarum rerum, cùm nullam aliunde notitiam haberem, quàm ex istis ipsis ideis, non poterat aliud mihi venire in mentem, quàm illas iis similes esse. Atque etiam quia recordabar me priùs usum fuisse sensibus, quàm ratione, videbamque ideas, quas ipse effingebam, non tam expressas esse, quàm illæ erant, quas sensu percipiebam, & plerumque ex earum partibus componi, facilè mihi persuadebam, nullam planè me habere in intellectu, quam non prius habuissem in sensu. Non etiam sinè ratione corpus illud, quod speciali quodam jure meum appellabam, magis ad me pertinere, quàm alia ulla arbitrabar; neque enim ab illo poteram unquam sejungi, ut à reliquis; omnes appetitus, & affectus in illo, & pro illo sentiebam; ac denique dolorem, & titillationem voluptatis in ejus partibus, non autem in

aliis extra illud positis advertebam. Cur verò ex isto, nescio quo doloris sensu, quædam animi tristitia, & ex sensu titillationis lætitia quædam consequatur, curve illa, nescio quæ vellicatio ventriculi, quam famem voco, me de cibo sumẽdo admoneat, gutturis verò ariditas de potu, & ita de cæteris, non aliam sanè habebam rationem, nisi quia ita doctus sum à naturâ; neque enim ulla planè est affinitas (saltem quam ego intelligam) inter istam vellicationem, & cibi sumendi voluntatẽ, sivè inter sensum rei dolorẽ inferentis, & cogitationẽ tristitiæ ab isto sensu exortæ. Sed & reliqua omnia, quę de sensuũ objectis judicabã, videbar à naturâ didicisse: priùs enim illa ita se habere mihi persuaserã, quàm rationes ullas, quibus hoc ipsũ probaretur, expendissem.

Postea verò multa paulatim experimenta, fidem omnem, quam sensibus habueram labefactârunt; nam & interdum turres, quæ rotundæ visæ fuerant è longinquo, quadratæ apparebant è propinquo, & statuæ permagnæ in earum fastigiis stantes, non magnæ, è terrâ spectanti, videbantur; & talibus aliis innumeris in rebus sensuum externorum judicia falli deprehendebam; nec externorum duntaxat, sed etiam internorũ; nam quid dolore intimius esse potest? atqui audiveram aliquando ab iis, quibus crus aut brachium fuerat abscissum, se sibi videri adhuc interdum dolorem sentire in eâ parte corporis, quâ carebant; ideoque etiam in me non planè certum

esse

esse videbatur membrum aliquod mihi dolere, quamvis sentirem in eo dolorem. Quibus etiam duas maximè generales dubitandi causas nuper adjeci: prima erat, quòd nulla unquam dum vigilo me sentire crediderim, quæ non etiam inter dormiendum possim aliquando putare me sentire; cùmque illa, quæ sentire mihi videor in somnis, non credam à rebus extra me positis mihi advenire, non advertebam, quare id potiùs crederem de iis, quæ sentire mihi videor vigilando. Altera erat, quòd cùm auctorem meæ originis adhuc ignorarem, vel saltem ignorare me fingerẽ, nihil videbã obstare, quo minus essem naturâ ita constitutus, ut fallerer, etiam in iis, quæ mihi verissima apparebant. Et quantùm ad rationes, quibus antea rerum sensibilium veritatem mihi persuaseram, nõ difficulter ad illas respondebam. Cùm enim viderer ad multa impelli à natuâ, quæ ratio dissuadebat, non multùm fidendum esse putabam iis, quæ à naturâ docentur. Et quãvis sensuum perceptiones à voluntate meâ non penderent, non ideo concludendum esse putabam, illas à rebus à me diversis procedere, quì fortè aliqua esse potest in me ipso facultas, etsi mihi nondum cognita, illarum effectrix.

Nunc autem postquã incipio me ipsum, meæque auctorem originis melius nosse; non quidem omnia, quæ habere videor à sensibus, puto esse temerè admittenda; sed neque etiam omnia in dubium revocanda.

Et primò quoniam ſcio,omnia, quæ clarè, & diſtinctè intelligo, talia à Deo fieri poſſe, qualia illa intelligo, ſatis eſt, quòd poſſim unam rem abſque alterâ clarè, & diſtinctè intelligere, ut certus ſim unam ab alterâ eſſe diverſam, quia poteſt, ſaltem à Deo, ſeorſim poni; & non refert à quâ potentiâ id fiat, ut diverſa exiſtimetur; ac proinde ex hoc ipſo, quòd ſciam me exiſtere, quodque interim nihil planè aliud ad naturam,ſivè eſſentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc ſolum,quod ſim res cogitans, rectè concludo, meam eſſentiam in hoc uno conſiſtere,quòd ſim res cogitans. Et quamvis fortaſſe (vel potiùs, ut poſtmodum dicam, pro certo) habeam corpus, quod mihi valde arctè conjunctum eſt, quia tamen ex unâ parte claram, & diſtinctam habeo ideam mei ipſius, quatenus ſum tantùm res cogitas,non extenſa; & ex aliâ parte diſtinctam ideam corporis, quatenus eſt tantùm res extenſa,non cogitans,certùm eſt me à corpore meo reverà eſſe diſtinctum, & abſque illo poſſe exiſtere.

Præterea invenio in me facultates ſpecialibus quibuſdam modis cogitandi præditas, putà facultates imaginandi, & ſentiendi; ſinè quibus totum me poſſum clarè,& diſtinctè intelligere, ſed non vice verſa illas ſinè me, hoc eſt ſinè ſubſtantiâ intelligente, cui inſint: intellectionem enim nonnullam in ſuo formali conceptu includunt,unde percipio illas à me, ut modos à re diſtingui.

ſtingui. Agnoſco etiam quaſdam alias facultates, ut locum mutandi, varias figuras induendi, & ſimiles, quæ quidem, non magis, quàm præcedentes, abſque aliquâ ſubſtantiâ, cui inſint poſſunt intelligi, nec proinde etiam abſque illâ exiſtere. Sed manifeſtum eſt has, ſiquidem exiſtant, ineſſe debere ſubſtātiæ corporeæ, ſivè extēſæ, non autem intelligenti, quia nempe aliqua extenſio, non autem ulla planè intellectio in earum claro, & diſtincto conceptu continetur. Jam verò eſt quidem in me paſsiva quædam facultas ſentiendi, ſivè ideas rerum ſenſibilium recipiendi, & cognoſcendi, ſed ejus nullum uſum habere poſſem, niſi quædam activa etiam exiſteret, ſivè in me, ſive in alio, facultas iſtas ideas producendi, vel efficiendi. Atque hæc ſanè in me ipſo eſſe non poteſt, quia nullam plane intellectionem præſupponit, & me non cooperante, ſed ſæpe etiam invito ideæ iſtæ producuntur: ergo ſupereſt, ut ſit in aliquâ ſubſtantiâ à me diversà, in quâ, quoniam omnis realitas, vel formaliter, vel eminenter ineſſe debet, quæ eſt objectivè in ideis ab iſtâ facultate productis, (ut jam ſupra animadverti) vel hæc ſubſtantia eſt corpus, ſivè natura corporea, in quâ nempe omnia formaliter continentur, quæ in ideis objectivè, vel certè Deus eſt, vel aliqua creatura corpore nobilior, in quâ continentur eminenter: atqui cùm Deus, non ſit fallax, omnino manifeſtum eſt, illum nec per ſe immediatè iſtas ideas mihi immittere, nec

etiam mediante aliquâ creaturâ, in quâ earum realitas objectiva, non formaliter, sed eminenter tantùm contineatur. Cùm enim nullam planè facultatem mihi dederit ad hoc agnoscendum, sed contrà, magnam propensionem ad credendum illas à rebus corporeis emitti, non video quâ ratione posset intelligi, ipsum non esse fallacem, si aliunde, quàm à rebus corporeis emitterentur: ac proinde res corporeæ existunt. Non tamen fortè omnes tales omninò existunt, quales illas sensu comprehendo; quoniam ista sensuum comprehensio in multis valdè obscura est, & confusa; sed saltem illa omnia in iis sunt, quæ clarè, & distinctè intelligo, id est omnia generaliter spectata, quæ in puræ Matheseos objecto comprehenduntur.

Quantùm autem attinet ad reliqua, quæ vel tantùm particularia sunt, ut quod sol sit talis magnitudinis, aut figuræ, &c. vel minus clarè intellecta, ut lumen, sonus, dolor, & similia, quamvis valde dubia, & incerta sint, hoc tamen ipsum, quòd Deus non sit fallax, quodque idcirco fieri non possit, ut ulla falsitas in meis opinionibus reperiatur, nisi aliqua etiam sit in me facultas à Deo tributa ad illā emendandam, certā mihi spem ostendit veritatis etiam in iis assequendæ. Et sanè non dubium est, quin ea omnia, quæ doceor à naturâ aliquid habeant veritatis. Per naturam enim generaliter spectatam nihil nunc aliud, quàm vel Deum ipsum, vel rerum creatarum

coordinationem à Deo institutam intelligo, nec aliud per naturam meam in particulari, quàm complexionem eorum omnium, quæ mihi à Deo sunt tributa.

Nihil autem est, quòd me ista natura magis expressè doceat, quàm quòd habeam corpus, cui malè est cùm dolorem sentio: quòd cibo, vel potu indiget, cùm famem aut sitim patior, & similia; nec proinde dubitare debeo, quin aliquid in eo sit veritatis.

Docet etiam natura, per istos sensus doloris, famis, sitis, &c. me non tantùm adesse meo corpori, ut nauta adest navigio, sed illi arctissimè esse conjunctum, & quasi permixtum, adeo ut unū, quid cum illo componam; alioqui enim, cùm corpus læditur, ego, qui nihil aliud sum, quàm res cogitans, non sentirem idcirco dolorem, sed puro intellectu læsionem istam perciperem, ut nauta visu percipit, si quid in nave frangatur; & cùm corpus cibo, vel potu indiget, hoc ipsum expressè intelligerem, non confusos famis, & sitis sensus haberem. Nam certè isti sensus sitis, famis, doloris, &c. nihil aliud sunt, quàm confusi quidam cogitandi modi ab unione, & quasi permixtione mentis, cum corpore exorti.

Præterea etiam doceor à naturâ varia circa meum corpus alia corpora existere, ex quibus nonnulla mihi prosequēda sunt, alia fugienda. Et certè ex eo quòd valdè diversos sentiam colores, sonos, odores, sapores, calorem, duritiem, & similia,

lia, rectè concludo, aliquas esse in corporibus, à quibus variæ istæ sensuum perceptiones adveniunt, varietates iis respondentes, etiamsi fortè iis non similes; atque ex eo quòd quædam ex illis perceptionibus mihi gratæ sint, aliæ ingratæ, planè certum est, meum corpus, sivè potius me totum, quatenus ex corpore, & mente sum compositus, variis commodis, & incommodis à circumjacentibus corporibus affici posse.

Multa verò alia sunt, quæ etsi videar a naturâ doctus esse, non tamen reverà ab ipsâ, sed à consuetudine quadam inconsideratè judicandi accepi, atque ideo falsa esse facilè contingit; ut quòd omne spatium, in quo nihil planè occurit, quòd meos sensus moveat sit vacuum; quòd in corpore, exempli gratiâ, calido aliquid sit planè simile ideæ caloris, quæ in me est: in albo, aut viridi sit eadem albedo, aut viriditas, quam sentio; in amaro, aut dulci idem sapor, & sic de cæteris; quòd & astra, & turres, & quævis alia remota corpora ejus sint tantùm magnitudinis, & figuræ, quam sensibus meis exhibent, & alia ejusmodi. Sed nè quid in hac re non satis distinctè percipiam, accuratiùs debeo definire, quid propriè intelligam, cùm dico me aliquid doceri à naturâ; nempe hìc naturam strictiùs sumo, quàm pro complexione eorum omnium, quæ mihi à Deo tributa sunt; in hac enim complexione, multa continentur, quæ ad mentem solam pertinent, ut quòd percipiam, id quòd factum est, infectum esse non posse, &

reliqua omnia,quæ lumini naturali ſunt nota, de quibus hìc,non eſt ſermo; multa etiam, quæ ad ſolum corpus ſpectant, ut quòd deorſum tendat, & ſimilia, de quibus etiam non ago, ſed de iis tantùm, quæ mihi,ut compoſito ex mente, & corpore,à Deo tributa ſunt: ideoque hæc natura docet quidem ea reſurgere, quæ ſenſum doloris inferunt,& ea proſequi, quæ ſenſum voluptatis, & talia: ſed non apparet illam præterea nos docere,ut quicquam ex iſtis ſenſuum perceptionibus, ſinè prævio intellectus examine de rebus extra nos poſitis cõcludamus, quia de iis verum ſcire ad mentem ſolam, non autem ad compoſitũ videtur pertinere. Ità quamvis ſtella non magis oculum meum,quàm ignis exiguæ facis afficiat, nulla tamen in eo realis, ſivè poſitiva propenſiò eſt ad credendum illam non eſſe majorem,ſed hoc ſinè ratione ab ineunte ætate judicavi; & quamvis ad ignem accedens,ſentio calorem,ut etiam ad eundem nimis prope accedens, ſentio dolorem, nulla profectò ratio eſt, quæ ſuadeat in igne aliquid eſſe ſimile iſti calori; ut neque etiam iſti dolori: ſed tantummodò in eo aliquid eſſe, quodcunque demum ſit, quòd iſtos in nobis ſenſus caloris,vel doloris efficiat: & quamvis etiam in aliquo ſpatio nihil ſit,quod moveat ſenſum,nõ ideo ſequitur in eo nullum eſſe corpus, ſed video me in his,aliiſque permultis ordinem naturæ pervertere eſſe aſſuetum; quia nempe ſenſuum perceptionibus,quæ propriè tantùm à naturâ datæ ſunt

ad menti significandum quænam compositio, cujus pars est, commoda sint, vel incommoda, & eatenus sunt satis claræ, & distinctæ, utor tanquam regulis certis ad immediatè dignoscendū, quænam sit corporum extra nos positorum essentia, de quâ tamen nihil, nisi valdè obscurè, & confusè significant.

Atqui jam ante satis perspexi, quâ ratione, nō obstante Dei bonitate, judicia mea falsa esse contingat. Sed nova hìc occurrit difficultas circa illa ipsa, quæ tanquam persequenda, vel fugienda mihi à naturâ exhibentur; atque etiam circa internos sensus, in quibus errores videor deprehendisse. Ut cùm quis grato cibi alicujus sapore delusus, venenum intus latens assumit: sed nempe tunc tantùm à naturâ impellitur ad illud appetendum, in quo gratus sapor consistit; non autem ad venenum, quod plane ignorat; nihilque hinc aliud concludi potest, quàm naturam istam non esse omniscìam: quod non mirum, quia cùm homo sit res limitata, non alia illi competit, quàm limitatæ perfectionis.

At verò, non raró etiam in iis erramus, ad quæ a naturâ impellimur; ut cùm ii, qui ægrotant, potum vel cibum appetunt sibi paulò post nocìturum. Dici forsàn hìc poterit illos ob id errare, quòd natura eorum sit corrupta; sed hoc difficultatem non tollit, quia non minus verè homo ægrotus creatura Dei est, quàm sanus; nec proinde minus videtur repugnare illum à Deo fallacem

cem naturam habere. Atque ut horologium ex rotis, & ponderibus confectum, non minus accuratè leges omnes naturæ observat, cùm malè fabricatum est, & horas non rectè indicat, quàm cùm omni ex parte artificis voto satisfacit. Ita si considerem hominis corpus, quatenus machinamentum quoddam est, ex ossibus, nervis, musculis, venis, sanguine, & pellibus ita aptatum, & compositum, ut, etiamsi nulla in eo mens existeret, eosdem tamen haberet omnes motus, qui nunc in eo, non ab imperio voluntatis, nec proinde à mente procedunt. Facilè agnosco illi æque naturale fore, si, exempli causâ, hydrope laboret eam faucium ariditatem pati, quæ sitis sensum menti inferre solet; atque etiam ab illâ ejus nervos, & reliquas partes ita disponi, ut potū sumat, ex quo morbus augeatur, quàm cùm nullum tale in eo vitium est, à simili faucium siccitate moveri ad potum sibi utilem assumendum. Et quamvis respiciens ad præconceptum horologii usum dicere possim illud, cùm horas non rectè indicat, à naturâ suâ deflectere; atque eodem modo considerans machinamentum humani corporis tanquam comparatū ad motus, qui in eo fieri solent, putem illud etiam à naturâ suâ aberrare, si ejus fauces sint aridæ, cùm potus ad ipsius conservationem non prodest; satis tamen animadverto hanc ultimam naturæ acceptionem ab alterà multùm differre; hæc enim nihil aliud est, quàm denominatio à cogitatione meâ hominem

ægrotum, & horologium male fabricatum, cum idea hominis sani, & horologii rectè facti comparante dependens, rebusque de quibus dicitur extrinseca, per illam verò aliquid intelligo, quòd reverà in rebus reperitur, ac proinde nonnihil habet veritatis.

At certè etiamsi respiciendo ad corpus hydrope laborans, sit tantum denominatio extrinseca, cùm dicitur ejus natura esse corrupta, ex eo quòd aridas habet fauces, nec tamen egeat potu; respiciendo tamen ad compositum, sivè ad mentem tali corpori unitam, non est pura denominatio, sed verus error naturæ, quòd sitiat, cùm potus est ipsi nociturus; ideoque hìc remanet inquirendum, quo pacto bonitas Dei non impediat, quo minus naturà sic sumpta sit fallax.

Nempe imprimis hìc adverto magnam esse differentiam inter mentem, & corpus, in eo, quòd corpus ex naturâ suâ sit semper divisibile, mens autem planè indivisibilis; nàm sanè cùm hanc cōsidero, sivè me ipsum, quatenus sum tantùm res cogitans, nullas in me partes possum distinguere, sed rem planè unam, & integram me esse intelligo: & quamvis toti corpori tota mens unita esse videatur, abscisso tamen pede, vel brachio, vel quâvis aliâ corporis parte, nihil ideo de mente subductum esse cognosco; neque etiam facultates volendi, sentiendi, intelligendi, &c. ejus partes dici possunt, quia una, & eadem mens est, quæ vult, quæ sentit, quæ intelligit. Contrà verò

nulla

nulla res corporea, sive extensa potest à me cogitari, quam non facilè in partes cogitatione dividam; atque hoc ipso illam divisibilem esse intelligam: quòd unum sufficeret ad me docendum mentem à corpore omninò esse diversam, si nondum illud aliundè satis scirem.

Deindè adverto mentem non ab omnibus corporis partibus immediatè affici, sed tantummodò à cerebro, vel fortè etiam ab unâ tantùm exiguâ ejus parte, nempè ab eâ, in quâ dicitur esse sensus communis; quæ quotiescunque eodem modo est disposita, menti idem exhibet; etiamsi reliquæ corporis partes diversis interim modis possint se habere, ut probant innumera experimenta, quæ hìc recensere non est opus.

Adverto prætereà eam esse corporis naturam, ut nulla ejus pars possit ab aliâ parte aliquantum remotâ moveri, quin possit etiam moveri eodem modo à qualibet ex iis, quæ interjacent, quamvis illa remotior nihil agat. Ut, exempli causâ, in fune, A, B, C, D, si trahatur ejus ultima pars D, non alio pacto movebitur prima A, quàm moveri etiam posset si traheretur una ex intermediis B, vel C, & ultima D maneret immota. Nec dissimili ratione, cùm sentio dolorem pedis, docuit me Physica, sensum illum fieri ope nervorum per pedem sparsorum, qui indè ad cerebrum usque, funium instar, extensi, dum trahuntur in pede, trahunt etiam intimas cerebri partes, ad quas pertingunt, quemdamque mo-

tum in iis excitant, qui institutus est à naturâ; ut mentem afficiat sensu doloris, tanquam in pede existentis: sed quia illi nervi per tibiam, crus, lumbos, dorsum, & collum transire debent, ut à pede ad cerebrum perveniant, potest contingere, ut etiamsi eorum pars, quæ est in pede non attingatur, sed aliqua tantùm ex intermediis, idem planè ille motus fiat in cerebro, qui fit pede malè affecto, ex quo necesse erit, ut mens sentiat eundem dolorem: & idem de quolibet alio sensu est putandum.

Adverto denique, quandoquidem unusquisque ex motibus, qui fiunt in eâ parte cerebri, quæ immediatè mentem afficit, non nisi unum aliquem sensum illi infert, nihil hac in re meliùs posse excogitari, quàm si eum inferat, qui ex omnibus, quos inferre potest ad hominis sani conservationem, quàm maximè, & quàm frequentissimè conducit. Experientiam autem testari tales esse omnes sensus nobis à naturâ inditos; ac proindè nihil planè in iis reperiri, quòd non Dei potentiam, bonitatemque testetur. Ita, exempli causâ, cùm nervi, qui sunt in pede, vehementer, & præter consuetudinem moventur, ille eorum motus per spinæ dorsi medullam ad intima cerebri pertingens, ibi menti signum dat ad aliquid sentiendum, nempè dolorem tanquam in pede existentem, à quo illa excitatur ad ejus causam, ut pedi infestam, quantum in se est, amovendam. Potuisset verò natura hominis à Deo

sic

sic constitui, ut ille idem motus in cerebro quidvis aliud menti exhiberet; nempè vel seipsum, quatenus est in cerebro, vel quatenus est in pede, vel in aliquo ex locis intermediis, vel denique aliud quidlibet; sed nihil aliud ad corporis conservationem æquè conduxisset. Eodem modo cùm potu indigemus, quædam indè oritur siccitas in gutture nervos ejus movens, & illorum ope cerebri interiora; hìcque motus mentem afficit sensu sitis, quia nihil in toto hoc negotio nobis utiliùs est scire, quàm quòd potu ad conservationem valetudinis egeamus; & sic de cæteris.

Ex quibus omninò manifestum est, non obstante immensâ Dei bonitate, naturam hominis, ut mente, & corpore compositi, non posse non aliquando esse fallacem. Nam si quæ causa non in pede, sed in aliâ quâvis ex partibus, per quas nervi à pede, ad cerebrum porriguntur, vel etiam in ipso cerebro eundem planè motum excitet, qui solet excitari pede malè affecto, sentietur dolor tanquam in pede, sensusque naturaliter falletur, quia cùm ille idem motus in cerebro non possit nisi eundem semper sensum menti inferre, multòque frequentiùs oriri soleat à causâ, quæ lædit pedem, quàm ab aliâ alibi existente, rationi consentaneum est, ut pedis potiùs, quàm alterius partis dolorem menti semper exhibeat. Etsi quando faucium ariditas non ut solet ex eo, quòd ad corporis valetudinem potus conducat,

ex contrariâ aliquâ causâ oriatur, ut in hydropi-co contingit, longè meliùs est illam tunc fallere, quàm si contra semper falleret, cùm corpus est benè constitutum; & sic de reliquis.

Atque hæc consideratio plurimum juvat, non modò, ut errores omnes, quibus natura mea obnoxia est, animadvertam, sed etiam ut illos, aut emendare, aut vitare facilè possim. Nam sanè cùm sciam omnes sensus circa ea, quæ ad corporis commodum spectant multò frequentiùs verum indicare, quàm falsum, possimque uti ferè semper pluribus ex iis ad eandem rem examinandam; & insuper memoria, quæ præsentia cum præcedentibus connectit; & intellectu, qui jam omnes errandi causas perspexit, non ampliùs vereri debeo, nè illa, quæ mihi quotidiè à sensibus exhibentur sint falsa, sed hyperbolicæ superiorum dierum dubitationes, ut risu dignæ sunt explodendæ; præsertim summa illa de somno, quem à vigilia non distinguebam; nunc enim adverto permagnum inter utrumque esse discrimen in eo, quòd numquam insomnia cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjungantur, ut ea, quæ vigilanti occurrunt; nam sanè si quis, dum vigilo, mihi derepente appareret, statìmq; posteà dispareret, ut fit in somnis, ita scilicet, ut nec undè venisset, nec quò abiret viderem, non immeritò spectrum potiùs, aut phantasma in cerebro meo effictum, quàm verum hominem esse judicarem. Cùm verò eæ res, occurrunt,

occurrunt, quas distinctè, undè, ubi, & quando mihi adveniant adverto, earumque perceptionem, absque ullâ interruptione cum totâ reliquâ vitâ connecto, planè certus sum non in somnis, sed vigilanti occurrere. Nec de ipsarum veritate debeo, vel minimum dubitare, si postquam omnes sensus, memoriam, & intellectum ad illas examinandas convocavi, nihil mihi, quod cum cæteris pugnet ab ullo ex his nuncietur. Ex eo enim, quod Deus non sit fallax, sequitur omninò in talibus me non falli. Sed quia rerum agendarum necessitas, non semper tàm accurati examinis morem concedit, fatendum est humanam vitam circa res particulares sæpè erroribus esse obnoxiam, & naturæ nostræ infirmitas est agnoscenda.

AD MEDITATIONES RENATI DES-CARTES NOTÆ,

Ex variis, doctissimisque Authoribus excerptæ.

AD PRIMAM.

N animum Philosophus *induxerat suum, assiduà, diuturnàqe contemplatione, firmiorem, & certiorem investigare cognitionem, quam putabat usque huc in scholis tradi. Ad finem eum impetrandum,* judicabat *esse omninò necessarium, ut quæ præteritâ ætatate credidisset, vel didicisset omnia, quoniam infirmo, & instabili niterentur fundamento, sensuum,*

suum nempe, haud rarò nos decipientium testimonio, simul, & semel in dubium revocaret, & veluti falsæ essent, è mente deleret: architectum imitatus, qui diruit ædificium vetus, ruinam minitans, ut ejus loco novum solidius, & concinnius extruat.

Invisa dubitationis *vox est: res ipsa tenetur; ab omnibus assensum esse cohibendum, donec veritatem evidenter percipiamus. Damnamus namque Judicem pro tribunali sedentem, qui nondum auditâ parte utrâque, sententiam pronunciat: & noster animus sustinebit judicare de iis, quæ aut ignorat omninò, aut non satis diligenter investigavit? Rectè Arcisilas apud Ciceronem lib. 1. quæst. Academic.*, nihil, *ajebat*, oportere neque profiteri, neque affirmare quemquam, neque assertione approbare, cohibereque semper, & ab omni lapsu continere temeritatem, quæ tùm esset insignis, cùm aut falsa, aut incognita res approbaretur, neque hoc quicquam esse turpiùs, quàm cognitioni, & perceptioni assertionem approbationemq; precurrere. *Et Cicero ipse in Lucullum.* Quamobrem cùm tam vitiosum esse constet assentiri quidquam, aut falsum, aut incognitum: Sustinenda est potiùs omnis assensio, nè præcipitet, si temerè processerit. Ita enim finitima sunt falsa veris, eaque quæ percipi possunt (si modò sunt quædam, jam enim videbimus) ut tamen in præcipitem locum non debeat se sapiens committere.

Quandoquidem methodus quà utitur Cartesius multos offendit, adeò ut quidam proprias ipsius Philosophi hypotheses, & sententias esse opinentur, quas ad tempus tantùm admittit, donec ordine legitimo philosophandi eò devenerit, ut easdē refutet, ut genium aliquem malignum, eundemque summè potentem, & callidum omnem suam industriam in eo posuisse, ut nos falleret: Cælum, terram, aërem, colores, figuras, sonos, cunctaque externa nihil aliud esse, quàm ludificationes somniorum. Quibus ipsemet Renatus in Respp. Quartis his verbis respondet. Modus enim scribendi analyticus, quem sequutus sum, id patitur, ut quædam interdum supponantur, quæ nondum sint satis explorata, ut patuit in primâ Meditatione, in quâ multa assumpseram, quæ deinde in sequentibus refutavi. *Tales autem hypotheses, sive propositiones inter alias hæ sunt.* Sensibus omnem fidem esse denegandam, somnum à vigiliâ non posse distingui; Infixam menti veterem opinionem de Deo, esse falsam, Genium malignum in omnibus nos eludere, Cœlum, aërem, terram, colores, figuras, sonos, cunctaque externa nihil aliud esse, quàm ludificationes somniorum. Falsò opinor me habere manus, oculos, carnem, sanguinem, sensum; *& cæteræ aliæ id genus. Has autem omnes esse tantùm hypotheses, sive suppositiones ad tempus admissas, conspicuum fiet ex formulis ipsis, quibus utitur ad ipsas exprimendas. Formulæ autem sunt.* Age

er-

ergo somniemus: Demus *hoc totum de Deo esse fictitium:* Putabo *Cœlum, terram, aërem, &c. omniaque externa nihil esse:* Suppono *omnia, quę video esse falsa.* Nescio, *de hoc jam non disputo.* *Atque hanc ob causam videmus omnes illas antedictas opiniones ad tempus, ut dixi, admissas, per solidissimas rationes refutatas, negari, & contrarias veritates, sublata omni dubitatione, indubitatò assertas, affirmari, ut ex. gr.* Deum omninò existere. *Med. III.* Certissimas notiones de extensione, figurà, motu,&c. dari. *Med.IV.* Nos in omnibus non falli, nec à Genio maligno deludi. *Eadem Med.* Nos corpus, cæteraque membra habere. Alia extra nos corpora, Cœlum, terram, aërem, &c. existere. Sensus circa ea, quæ ad corporis commodum spectant, multò frequentiùs, verum judicare, quàm falsum. Somnum à vigiliâ satis clarè posse distingui. *Med.VI.*

Quàm fallax sit sensuum fides, experientiæ evincitur. Ipsa enim nos docet in plurimis illos nos decipere; in multis prorsus deficere. Decipit nos visus,(ut de cæteris taceam) sensuum omnium nobilissimus. Solem, & Lunam ad latitudinem sesquipedalem extendi, acies oculorum videtur dictare; & tantæ præcisè magnitudinis Epicurus asseruit, quod tamen dictante ratione, & experientia, falsissimum est. Et non modò magnitudinem, & figuram in corporibus non ritè discernit visus, sed in ipsis absolutam, & respectivam celeritatem, vel tarditatem motus ignorat; jacu-

lum

lum enim, vel globum per aërem missum, longè citiùs ipso Sole procedere judicat. Imò in quo corpore sæpè sit motus ignorat, ex. gr., cùm circa marginem navis in navi sedemus, quæ admodum æquali motu fertur, & ad terram, & urbes prospicimus, videntur urbes, & terra recedere, unde Poëta cecinit:

Provehimur portu, terreque, urbesq; recedunt.

Et tam dilucidè se produnt sensuum errores, ut ab omni ævo extiterint viri aliena authoritate prorsùs non occæcati, sed rationis dictamine freti, qui de incertitudine eorumdem conquesti fuère, eosque falsitatis reos egerunt. Primus prodeat Plato, magni nominis omni ævo Philosophus, hic Socratem inducit in Phædone ita loquentem. Cognoscunt viri scientiæ cupidi, quemadmodum philosophia ipsorum, animam ita constitutam suscipiens, paulatim instruit, solvereque aggreditur, ostendens, quàm fallax oculorum, quàm fallax aurium, cæterorumque sensuum sit judicium, suadens ab his discedere, quatenùs hærere illis, summa non cogit necessitas, seque in seipsam revocare, atque colligere, nec ulli credere, præter quam sibi, &c. *Suffragatur quoque dictæ veritati Augustinus lib. VIII. de Civitate Dei cap. VII.* Absit, *inquit*, ut his (*Platonicis*) comparandi videantur, qui posuerunt judicium veritatis in sensibus corporeis, eorumque infidis, & fallacibus regulis, omnia quæ dicuntur metienda esse censuerunt, ut Epicurei, & quicumque alii tales

(*Pe-*

(Peripatetici) ut etiam ipsi Stoici. *Et de Platonicis quoque Cicero asserit*. Mentem volebant esse rerum judicem, solam censebant esse idoneam, cui crederetur. *Et hæc veritas adeò manifesta est, ut non solùm viri philosophiæ ex professò operam navantes, sed & ipsi Poëtæ, aliud interim agentes, eandem in trascursu, præ fulgore suo radiantem, conspexerint. Propertius*:

Fallunt nos oculi, vagìque sensus
Suppressâ ratione mentiuntur.

Et Claudianus:

Corporis hic damnat sensus, verùmq; videri
Pernegat.

AD MEDITATIONEM SECUNDAM.

ET quoniam cognitum esse haud dubitamus existentiam nostræ mentis: *nam si quid cognoscimus, clarum est existere nos, qui cognoscimus; & nemò de re aliqua certus esse potest, nisi priùs sciat se existere, cui rei alterius notitia obtingat; de quo puto omnes esse consensuros, ubi respondero ad duo, quæ huic assertioni videntur repugnare.*

Prius est, an Deus, Ens illud perfectissimum, quemadmodum est primum, & ante omnes res finitas existit, sit quoque primum cognitum, vel saltem esse debeat? Quam ad quæstionem rectè solven-

vendam, juvat in principio observare, quod is, qui novit Deum existere, ceu veritatem ante perceptam, ponat se existere: nisi enim ipse existeret, Deum esse scire nequiret. Sed præcipuum responsionis caput, suppeditabit consideratio status, in quo jam humana mens versatur. Scilicet non eo quo ipsæ existunt ordine res novimus, sed ab infimis ad supremum, ab ultimis ad primum, à finitis ad infinitum nos adscendere misera cęci intellectus jubet conditio. Nostra nunc existentia, & essentia nos ducit ad aliquantulam Dei conditoris notitiam, veluti pictura admonet de homine depicto, & lumen de ortu Solis. In altera autem vita, primùm cognoscemus Deum, & penitissimè intuentes videbimus, quàm pulcros, quàm profundos, quàm diversos insculpserit, tùm in corpore, tùm in animo nostro divinarum perfectionum suarum characteres, in quorum contemplatione omnis nostri notitia consistet.

Posterius, quod occasione primi cogniti interrogari solet, est; an metaphysicæ illę propositiones per se evidētes, quales sunt: nihili nulla sunt accidentia, impossibile est idem simul esse, & non esse, &c. cognoscantur ante mentis nostræ existentiam, utpote cujus demonstratio dictis enunciationibus nitatur? ideo enim id quod cogitat existere, quia nihil cogitare nequeat? Sed vicissim quæro, quis ea norit axiomata, aut cui illorum veritas sit perspecta? Ad quod respondebitur utique, natura esse nota menti nostræ; quare & hinc infero huma-

ma-

manam mentem existere, & hanc nos percipere veritatem, prius quàm de metaphysicis illis propositionibus cogitemus; nam propterea quia mens est, de iis cogitare potest.

Est namque acriter, & diu satis in scholis disputatum; an ad essentiam mentis aliud quid pertineat, præter actum cogitandi? an, & quod sit illud cogitationis subjectum? num cogitatio queat esse substantia? Verùm primò teneamus, quod certum est, mentem esse rem cogitantem, sive cogitare, idque modis diversis, attendendo, percipiendo, volendo, sentiendo, imaginando; deinde in medium relinquamus, de quibus eruditi non dum secum consentiunt, neque definiamus, in animo præter cogitationem prorsùs nihil esse, neque in illius natura latere forsitan aliud quid nobis haud dum perspectum; aut Deum altera in vita non excitaturum plures, ac novos cogitandi modos, quam eos quos nunc in nobis observamus? Sunt enim hæ arduæ quæstiones: hoc velim investigent amplius, & declarent sapientiæ cultores, quod observamus omnes: quandoquidem in mente nostra fit continua cogitationum separatarum, vel diversarum successio per singula momenta, quibus ea existit, quodnam sit illud principium, quo mens momento primo ad hanc, secundo ad istam, atque tertio ad aliam cogitationem determinetur? Etenim mens cogitare nunquam cessat, sed una cogitatio sequitur alteram sinè intervallo: neque tamen similes semper, aut cognatæ sunt eæ cogitatio-

nes,

tes, sed quandoque dissimillimæ, ac diversissimæ, cum præcedentibus omninò non cohærentes, quandoque, & contrariæ. Ego quidem postquam argumentum istud mecum animo reputavi, existimo, principium, quo mens humana ad has, illasve determinatur cogitationes, partìm internum, *partìm* externum *esse*. Internum *principium appello eam cogitationem, quæ dum præcedit, mentem determinat ad sequentem*. Externum *nomino quamcumque rem, quæ licèt extra mentem existat, vel ad ejus essentiam non pertineat, in ipsam tamen agit, ejusque cogitationes variare potest. Ita quum vir meditationibus assuetus momento primo sibi proponit defigere cogitationem in contemplando, v.* g. *Sole, per & propter hoc ipsum propositum, momento primo factum, attendit momento secundo ad istud, momento tertio ad aliud Solis attributum, quem tamdiù intuetur, donec naturam ejus percipiat. Lumen porrò intellectus, sive claram, distinctamque rei perceptionem determinare voluntatem, seu blanda vi inclinare, & ducere mentem ad eam rem sive probandam, sive improbandam, sive amandam, sive odio prosequendam, sive expetendam, sive fugiendam, nemo ignorat. Pariter ex una volitione nascitur altera; nam qui vult finem, vult quoque media, quibus statutum finem adipiscatur.*

Res extra mentem existentes, vel infinita, vel finitæ sunt; infinita Deus est, finitæ vel sunt corpora, vel spiritus: hi vel sunt conjunctim cum

cor-

corpore, vel corpus non habent, uti Angeli. Corpora omnia sunt à mente nostra separata, præter unicum illud, cum quo, lege naturæ, à conditore est conjuncta. Hæcce etenim capita omnia, tanquã certa hoc loco assumere placet. Omnes autem res istæ, infinita, & finitæ, agunt in mentem humanam, ejusque cogitationes variant, & determinant. Et Deum quidem, Ens infinitum, seu perfectissimum quod attinet, uti est diversa illius ad mentem ratio, ita & diversimodè cogitationes in ea producit: considerari enim potest, sive uti creator, cõservator, rector, legislator, & judex mundi est, sive quatenus amicitiæ, aut gratiæ fœdus cũ homine pepigit. Res verò finitæ omnes, extensæ, & cogitantes, queunt agere in mentem humanam, quia licèt ab ea sint diversæ, & separatæ, unam tamen cum ea, voluntate Conditoris, constituunt magnam societatem, unum ingens corpus, mundum: sed partem unam agere in aliam, membrum unum in alterum, manifestum est.

Deus quemadmodum in res omnes, sic & in nostram mentem agit voluntate omnipotenti, sancta, & sapiente: spiritus unus cogitatione sua præbet alteri occasionem cogitandi de hac, illave re; ut in Pomponio nascitur cogitatio de quodam negotio, quia & mens Cai de eo cogitat, interdum & vult ut Pomponius de eo cogitet; qui nexus cogitationum Cai, & Pomponii, nequaquam nititur essentiali virtute aliqua mentis alterutrius, sed lege naturali ad mundum regendum la-

ta à Deo, qua sancivit, ut occasione cogitationis unius, criretur altera, quanquam in subiectis diversis: & quando mens una non determinat alterius cogitationes, tenendum est, utramque à Creatore non esse eodem in gradu, vel eadem in linea collocatam, idest mentem Pomponii planè nulla esse indutam relatione ad mentem Cai, sive alteram cum altera nihil habere commune. Mens scilicet incolæ sinensis, nunquam determinat cogitationes hominis in remotissimo Europæ angulo positi, quoniam Deus nullam inter utrumque communionem, aut relationem peculiarem instituit. Corpora omnia, cùm propria, tùm aliena agunt in mentem per sensus, objiciendo iis res obvias, quæ ad sensorium commune delatæ, intellectu percipiuntur, mox voluntatem determinant.

Hisce præmissis, videndum jam est, an humanæ mentis cogitationes dissimillimas quidem, & nulla adfinitate conjunctas, sæpè & contrarias, catenata tamen serie, & nunquam interrupto ordine, sibi invicem succedentes, suis ex principiis arcessere queamus, ut quis in nobis agat, prudenter, & utiliter discernere discamus. Sed illud præmonere oportet, haud omnia, quæ de isto argumento sumus dicturi, fidenter nos ac temerè adfirmare, nedum lectori credenda obtrudere; verùm conjecturando nonnulla, & opinando, sapientioribus, atque ingeniosioribus occasionem præbere vellem, ut postquam leges motùs corporum tam est à Philosophis inquisitum diù, ac sedulò, & solerter;

tan-

tandem, & regulas cogitationum mentis humanæ indagare, orbique literato communicare non dedignentur.

Fingamus igitur, Pomponium momento primo cogitare de faciendo itinere, secundo velle id ipsum adgredi, tertio, quarto, quinto, & sexto dum in via est, negotium expediendum meditari; atque septimo, cogitatione subita, statuere de relinquenda semita, qua aliàs volebat progredi, quaque si perrexisset, certò in periculum antea ignotum incidisset: post momento octavo redire ad considerandas expediendi negotii rationes, Dico sex primas cogitationes esse ortas a principio interno, cogitatione pura præcedente, qua Pomponius est recordatus conficiendæ rei eo in loco, versus quem iter instituit. Deinde cogitationem septimo momento formatam, venire à principio externo, nempè ab Angelo-Custode: sive Pomponium ideo viam iniisse aliam, quia volebat Angelus, ut cogitaret aliam ineundam: denique cogitationem octavam, quia Angelus nonnisi septimo momento agit in Pomponii mentem, similiter deducendam ex principio interno.

Porrò noster Pomponius Museo inclusus solus per integram horā omnes suas cogitationes in arduo quodam naturæ, aut gratiæ mysterio contemplando defigit, nisi quod ejusdem horæ momento 40. & 41. *interpellatur recordatione amici, vel inimici, cum quo eo de argumento nunquam est locutus, & quem a longo tempore, utpotè lon-*

go intervallo à se diffitum, non vidit, deque eo nihil audivit: mox momento 42. ad pristinam meditationem redit. Coniicio, momento 40. & 41. mentem Pomponii Romæ degentis determinari a mente Cai amici, vel inimici viventis tum Parisiis.

Iterum Pomponius momento primo cogitat, Deum conditorem tanquam ens præstantissimum, & optimum, esse amore, & honore dignum, secundo, tertio, quarto, quinto, & sexto animadvertit, miratur, laudat, & amat excellentissimam Dei naturam, & ea meditatione lætatur, vehementer optans, ut ipsa mens sua indesinenter sit occupata. At verò momento septimo, octavo, & nono, suboriuntur in eo cogitationes, sancta, & excelsa Dei majestate indignæ: decimo anxiæ de merita pœna: undecimo tristes ob offensum Deum benignum: duodecimo nascuntur vota remittendæ hujus contumeliæ Deo factæ. Non dubito quin momento primo in mente Pomponii operetur Deus legislator, secundo, tertio, quarto, quinto, & sexto, Deus fœdere gratiæ ipsi junctus: momento autem septimo, octavo, & nono, Angelus malus, seductor ille humani generis: decimo Deus judex, undecimo, ac duodecimo, rursum Deus fœderatus.

Superesset denique ostendendum, quomodo haud rarò cogitatianes mentis determinentur verè à corpore proprio, cum quo est arctissimè a Deo juncta, sive à peregrinis, non tamen absque opera proprii: verùm quia mentem Philosophus

noster haud dum considerat ceu corpus habentem, idcirco reliqua ad sextam meditationem rejicimus, ubi opportunus erit de virtute corporum agendi in mentes disserendi locus.

Cæterum, ut ne istæ conjecturæ de determinatione cogitationum mentis unius per cogitationes mentis alterius absque examine prævio, ceu ineptæ prorsus, & ridiculæ repudientur, oro lectorem, ut duo hæcce probè secũ perpendat: prius, res cogitantes simul conprehensas, nõ minus quandam inter se Rempublicam, veluti ac societatem constituere, ac res extensæ faciunt unum orbem; posterius, si corpus unum, molem per se otiosam, & inefficacem, credamus motu, quiete, figura, situ, & quantitate sua, vi legis à Deo factæ in rerum primordiis agere in corpus alterum, nullam nos scire causam, propter quam infitiemur, mentem unam cogitatione sua posse definire cogitationes mentis alterius.

AD MEDITATIONEM TERTIAM.

POstquam Cartesius probavit mentem humanam existere, & ejus naturam in cogitando positam esse, transit ad demonstrandam Dei existentiam, quam universæ philosophiæ fundamentum substernit: idque tantò libentius moneo, quantò inde constat certius, neque authorem do-

cuisse impietatem, vel Numinis supremi abnegationem, neque ullam dari aut sapientiam, aut religionem, nisi cognitione Dei nitatur.

Dei nomine, exprimitur insita animo idea Entis optimi, seu perfectissimi, uti jã Augustinus lib. 1. *Doct. Christ. cap.* 6. *monuit.* Nõ enim, *ait*, reverâ in strepitu istarũ duarum syllabarũ ipse cognoscitur; sed tamem omnes latinæ linguæ socios, cùm aures eorum sonus iste tetigerit, movet ad cogitandam excellentissimam quandam, immortalemque naturam. *Et cap.* 7. Nam cùm ille unus cogitatur Deorum Deus, ab his etiam, qui alios, & suspicantur, & vocant, & colunt Deos, sivè in Cælo, sivè in terrâ, ita cogitatur, ut aliquid, quo nihil meliùs sit, atque sublimius, illa cogitatio conetur attingere. *Benedictus de Spinosa non quidem est infitiatus Deum esse, reapse autem naturam divinam sustulit, dum per Deum nihil intellexit, præter compagem omnium rerum finitarum: quæ cogitatio, tam est absurda, philosophoque indigna, quàm est impia. Fac enim esse innumeras res per se finitas, quæ omnes simul comprehensæ, ex opinione Spinosæ, Deum constituant: nonne erunt hac in compagæ innumeræ imperfectiones; nam rebus singulis, quæ absolutè non sunt infinitæ, aliquid deest? unde sequitur esse in Deo cumulum innumerorum defectuum, vel infinitarum imperfectionum. Falsissimum verò est, quod homo iste opinatur*, ad essentiam entis absolutè infiniti pertinere quicquid essen-

essentiam exprimit, & negationem nullam involvit. *Infinitum enim notat perfectissimum, quod sua natura est unum, & unicum: ubi namque sunt res multæ, ibi essentia unius deficit alteri, v. g. corpori deest essentia spiritus: ubi est defectus, ibi imperfectio. Non ignoro Xenophanen, Anaxagora paulò antiquiorem, tradidisse*: unum esse omnia, neque id esse mutabile, & id esse Deum, neque natum unquam, & sempiternum, & conglobata figura: atque Zenoni, & reliquis ferè Stoicis æthera videri Deum summum, mente præditum, quâ omnia regantur. *Teste Cicerone lib.* 4. *quæst. Acad.* Quin aut non satis assequor mentem Peripateticorum, & Academicorum, aut ipsi quoque Deũ cum harmonia mundi confunderunt. *Idem lib. primo quæstionum Acad.*

Cartesio fuit imputatum, quod Deum in vanam, ac prætereuntẽ momento cogitationem transformarit: quæ sanè opinio summæ Dei majestati est contumeliosissima, & cum indignatione ad orcum releganda: sed eam fovisse authorem, vix permittunt credere ea quæ scribit part. prima principiorum philosophiæ §. 23. Et quamvis in nobis perfectio quædam sit, quod sentiamus: quia tamen in omni sensu passio est, & pati est ab aliquo pendere nullo modo Deum sentire putandũ est, sed tantummodo intelligere, & velle: neque hoc ipsum ut nos, per operationes quodammodo distinctas, sed ita ut per unicam, semperque eandem, & simplicissimam actionem, omnia simul intelligat, velit, & operetur. *Non*

Non opus est ut hoc loco recenseamus argumenta, quibus Philosophus Deum existere probavit, possunt enim ipso in volumine legi: & nostro quidem judicio firma sunt omnia, nullàque arte queunt eludi: alterum tamen, altero est clarius, perceptu facilius, eòque ad convincendos impiorum animos supremo de Numine aptius.

AD MEDITATIONEM QUARTAM.

QUanquam arduum sit ac laboriosum veritatis indagandæ studium, tamen & menti sit jucundissimum, ubi non est irritum, & vanum, nihil est enim ei veritatis luce dulcius, *teste Cic. in Lucullum. Quare summa opus est diligentia, prudentiàque, ut verum a falso discernamus: signum autem, quo alterum ab altero dignoscamus indicavit Cartesius hac IV. Medit. esse claram, dististinctamque perceptionem: qua in re veteres cum ipso consentire invenio.* Perspicuitas illa. quam diximus(*ex Tullio rursus loquor*) satis magnam habet vim,ut ipsa per sese ea, quæ sunt, nobis ita ut sint, indicet. *Mox lumen verum, ne cũ præstigiis cõfundamus,jubet*:sed tamen,*ait*,ut maneamus in perspicuis firmius, & constantius, majore quadã opus est vel arte, vel diligentiâ, ne ab iis,quæ clara sint ipsa per sese, quasi præstigiis quibusdam, & captionibus depellamur. *Deinde impe-*

impedimenta perspicuitatis amolitur. Quamobren, *inquit*, cùm duæ causæ perspicuis, & evidentibus rebus adversentur, auxilia totidem suntcontrà comparanda. Adversatur enim primùn, quòd parum defigunt animos, & intendun in ea, quæ perspicua sunt, ut quantâ luce ea circumfusa sunt, possint agnoscere: alterum est, quòd fallacibus, & captiosis interrogationibus circumscripti, atque decepti quidam, cùm eas dissolvere non possunt, desciscunt à veritate: oportetigitur & ea, quæ pro perspicuitate responderi possunt, in promtu habere, de quibus jam diximus: & esse armatos, ut occurrere possimus interrogationibus eorum, captionesque discutere. *Quæ profectò sunt ipsa duo media, quibusque Author passim monet, nos claram, distinctamque verum perceptionem consequi: diligens nempe attentio ad rerum ideas, & definitio nominum, ad captiones, confusionesque evitandas.*

Sed fortè non abs re erit de vulgato exiomate: quicquid clarè, & distinctè cognoscitur: illud verum est: nonnulla addere. Primùm itaque ponimus, quòd norunt omnes, veritatem passim, cùm in divinis, tum in humanis libris, cum luce comparari, errores autem, & mendacia, tenebris conferri; inde intellectum assimilari speculo rerum ideas repræsentanti. Deinde certum est, lucem clarè lucere, ac suo se lumine commendare, neque a caligine, & tenebris, nisi illius sensu dignosci: & oculis quidem, cerebrumque, & mentem tam affi-

cere fortiter, ut si quis maximè tam vellet esse solidus, & tenebras pro luce, lucèmque pro tenebris habere, stultis tamen his placitis assentiri nequeat.

Sed non respondēdum est iis, qui dicunt Pelagianum esse, posse nos effugere errores, & in iudicando nunquam labi si velimus: si lubeat ad rem animo propositam attendere tamdiu, donec clarè distincteque eam percipiamus. Quæ sanè accusatio similis videtur transcriptæ in Medicum culpæ, negasse virum bonum, & morbos, & mortem inter humanum genus regnare, quòd affirmasse, posse nos tueri valetudinem, nisi luxu, & intemperantia velimus labefactare, & neglectis remediis possundare.

AD MEDITATIONEM QUINTAM.

PLacet hìc paucis refellere sententiam Spinosæ de essentia corporum, quam in extensione positam esse, Cartesius in principio hujus meditationis docet. Infaustus enim Philosophus iste, quemadmodum unicam esse putavit substantiam, eamque infinitam: quæ præter reliqua attributa nobis incognita, habeat extensionem, & cogitationem, ita existimavit corpora, quæ existunt ipse modificationes substantiæ illius infinitæ, vel Dei, quotenus à nobis consideratur sub attribut ex-

ta-

tensionis. Per corpus, *ait*, intelligo modum, qui Dei essentiam, quatenus ut res extensa consideratur, certo, & determinato modo exprimit. *Ethic. part. 2. defin. prima. Quod ineptum pariter, & impium dogma, ut retundamus, primùm extensionem haud esse attributum Dei; deinde corpora non esse modos extensionis, ostendere oportet.*

Atque prius quidem quod attinet, extensionem non esse attributam Dei, sive Deum non esse rem extensam: nullus, cui sana mens est, infitiabitur, omnem rem imperfectam à Deo longè esse removendam. Ast quid aliud nisi imperfectionem in extensione videmus, sive existentiam ejus, sive naturam intueamur? Nam existentia extensionis planè est contingens, neque necessaria, quia non existit vi suæ essentiæ: natura verò consistit in longitudine, latitudine, & profunditate, sivè in possessione partium extra partes: Deus tamen neque partes habet, neque dividi potest, nam & habere partes, & posse dividi imperfectionē involvit, sicuti per se patet, & ipse Spinosa agnovit, qui propterea esse individua corpora statuit. Porrò limitata est extensionis natura, ita quidem ut non omnem contineat perfectionem, abest enim ab ea cogitatio, res profectò extensione, haud parum præstantior: ac quicquid est limitatum, idem & imperfectum est.

Posterius effatum, corpora non esse modos extensionis, sed substantiãs extensas, sivè extensionem diversis modis vestitas, & affectam, facilè evin-

evincitur. Nam & modi sunt in substantia, & extra illam existere nequeunt; cera verò non intelligitur esse, nisi in se ipsa. Neque juvat dicere, ceram esse in extensione, potiùs enim advertimus extensionem esse in cera, tanquã attributum, ex quo corporea ejus essentia constituatur. Vel ceram non intelligimus instar adjuncti in subjecto, sed tanquam partem extensionis universæ, certis modis imbutam, & definitam, qui ad faciendam ceræ naturam necessarii sunt.

Tandem advertimus, modum, quo utitur Cartesius ad demonstrandam Dei existentiam esse desumtum ex illis verbis Anselmi in cap.2. Prosologii, his verbis. Et quidem credimus Deum esse aliquid, quo nihil majus cogitari potest. Id quo majus cogitari nequit, non potest esse in intellectu solo. Si enim vel in solo intellectu est, potest cogitari esse, & in re, quod majus est. Si igitur id quo majus cogitari non potest, est in solo intellectu, id ipsum, quo majus cogitari non potest est quo majus cogitari potest; sed certè hoc esse non potest. Existit ergo procul dubio aliquid, quo majus cogitari non valet, & in intellectu, & in re.

AD

AD MEDITATIONEM SEXTAM.

COnficit denique Philosophus, præter res cogitantes, dari quoque res extensas, aut materiales, quæ sint generis à prioribus diversissimi, & vulgò vocentur corpora: è corporibus autẽ esse unum, quod modo peculiari ad mentem pertinent, & tanquam conjunctum cum ea spectari debeat.

Existere corpora primùm colligimus ex ideis, vel speciebus eorum in mente nostra expressis; ut enim imago, vel pictura testatur de re depicta; ita idea de corpore, cujus naturam repræsentat. Nam animo humano obversantur species solis, arboris, ferri, lapidis, &c. quæ siquidem nõ pro arbitrio à nobis finguntur, aut animadvertuntur, ab externo eas principio formari, mentique, interdum & invitæ, objici necesse est: quas fatemur ab ipso Deo produci, vel animo insculpi.

Alterum argumentum pro existentia corporum, suppeditant sensus, qui locupletes hoc denegatio testes sunt, nam arborem videmus, ventum audimus, florem odoramur, cibum gustamus, lapidem tangimus; neque ea in re, si organa sensuum rectè sunt constituta, decipi possumus. Nam secundum ipsum Cartesium dati nobis a Deo sunt sensus, ut illorum beneficio dignoscamus, quæ conservando corpori nostro sint utilia,

&

& salubria, quæ item noxia, & inutilia.

Probandum nunc est inter tot, tamque diversa corpora, esse unum aliquod mirabile valdè, & artificiosum, quod peculiariter ad mentem pertineat, & tanquam cum ea conjunctum spectari debeat. Ubi quidem à principio statim allegare nostram nos oportet famem, & sitim, qua mens cibum, & potum suos appetit in usus, etsi quum sit res cogitans, iis nequaquam indigeat. Igitur id corpus, cui victum petit, pro suo habet. Deinde læso, aut malè affecto machinæ hujus membro, dolet acerbè, & longè aliter quàm nauclerus quassatam navis partem miseratur. Iterum quando deambulare constituimus, spirituum pedumque motus promtè nostræ obsequitur voluntati.

Non arbitror, operam nos omnem esse perdituros, si paucula de miranda hac corporis, & mentis conjunctione hoc loco apponamus. Ut verò, & certior, & evidentior nostra fiat disputatio, explicandum prius est, quomdo corpus cum corpore, & spiritus cum spiritu jungatur, quàm ad declarandam corporis, & mentis conjunctionem accedamus.

Itaque corpus cum corpore jungitur superficie extrema, qua unum alterum tangit, postquam motu ad illud delatum est. Spiritus cum spiritu non alitèr jungi intelligitur, quàm ubi alter alterius, sive intellectum, sive voluntatem, sive utramque facultatem cogitatione sua ad certum cogitandi modum determinat: v.g. quando in cælo Angelus unus cogitat de morte filii Dei progene-

genere humano tolerata, illa ipsa cogitatio oritur & in altero Angelo socio ad laudem Dei Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Quando Pomponius bene vult Cajo, in isto mutua voluntatis nascitur erga Pomponium propensio. Cùm anima humana Filii Dei cogitat in vita cœlesti de ineffabili amore Dei Patris erga miseros homines, mox ea ipsa cogitatio in omnibus, & humanis, & Angelicis mentibus formatur.

Corpus dicitur esse conjunctum cum spiritu, quando cogitatio spiritus determinat statum corporis, & vicissim status corporis certam in mente, vel spiritu producit cogitationem. Ita propositum mentis de ambulando, sequitur decursio spirituum animalium è cerebro in musculos pedum: vulnus autem pedi inflictum excitat in mentem confusam, & stupidam, injucundamque illam cogitationem, quæ dolor appellatur. Facultates mentis duæ sunt, intellectus, & voluntas, quarum utraque à corpore patitur; nam per sensus, imaginationem, ac recordationem, occasione motus spirituum animalium in cerebro, oriuntur certæ perceptiones à purè intellectualibus, quas vocant, distinctæ: voluntas verò determinatur ad varia desideria, quibus absque hoc, illove corporis motu, nunquam teneretur, uti sunt appetitus cibi, potus, veneris, medicamentorum, &c.

Corpus menti à Deo datum est instrumentum, quod uteretur ad quasdam actiones secundum legem divinam; quare ut penna sequitur

du-

ductum scriptoris, ita corpus est obnoxium nutui mentis ad implenda ejus desideria.

Nexus autem iste cogitationum animi, & status corporis humani, nequaquam pendet ab essentia utriusque substantiæ, tam arcto vinculo secum invicem conjunctæ: nam quia sunt diversissimæ naturæ, altera quidem cogitans, altera verò extensa, una in aliam per se agere nequit; sed Deus conditor istud vinculum ligavit in prima creatione.

Neque enim omnes cogitationes mentis determinantur à corpore, neque omnes corporis actiones fiunt arbitrio, & imperio mentis; corpus enim absque jussu mentis, crescit, vel decrescit, respirat, &c. mens autem contemplatur ideas intellectui suo impressas, quanquam minimè corporis motu eam ad meditationem incitetur. Quod ergo nonnullæ actiones animæ, & corporis sunt connexæ, non omnes, documento est, istum nexum neque à mente, neque à corpore esse factum, sed a causa externa, Deo Creatore.

Cæterum ut corpus aptum sit mentis certas ad operationes instrumentum, non requiritur, nisi concinna, & idonea singulorum ejus membrorum dispositio, & pulcra secum invicem coagmentatio: moles verò, & statura ingens, nihil eo faciunt, quod si enim exiguum, & breve corpus pygmæi, non minus inservit ipsius menti, quàm corpus hominis proceri, nulla dari potest ratio, quare tenella membra per se sint ineptum organon, cujus occa-

casio-

casione mens infantuli nequeat habere dignas Deo Creatore, & Liberatore cogitationes.

Profectò neque magnitudo, neque parvitas calami facit ad benè, aut malè scribendum, sed apta illius sectio; quapropter quòd mens infantum nostrorum, non eas ope corporis edit operationes, quas ab adultis proficisci cernimus, non exigua illorum statura in causa est, sed vitium organi pariter, ac mentis, peccato primo introductum. Integri enim, & Sancti si generassent primi parentes, quis dubitet, ipsorum liberos, non tantùm à prima infantia, sed jam ipso in matris utero, occasione corpusculi recta à Deo digna cogitaturos fuisse? Undè manifestò apparet, ut infantes sive ante partum in utero matris extincti, sive post partum in tenella ætate defuncti, apta fiant in altera vita amplificandæ Dei laudes instrumenta, nequaquam opus esse ut statura ipsorum augeatur: imò sapientiam, ac bonitatem, & potentiam Conditoris, tantò esse majorem, quantò plura, & magis diversa paravit illustrandæ gloriæ suæ organa.

Atque ista quidem nunc de mentis, & corporis conjunctione dicta sufficiant: duo tandem altius indaganda, eruditis proponimus; alterum quidem, annon mens existat ante formatum, & coagmentatum corpus, cujus particulæ tamen omnes, ac singulæ jam existunt, sed dispersæ in mundo, seorsimque positæ: alterum verò, annon mens, quemadmodum à corpore ad certas determi-

natur

natur cogitationes, post quam est cũ eo conjuncta, ita quoque nonnulla cogitet occasione seminis, ac ceterarum particularum, unde aliquando organon accipiet. Priùs sanè affirmant Platonici tantùm, & Judæi; posteriùs absurdum nõ videbitur, si consideremus destinationẽ ad conjunctionem jam certam menti ad corpus, & corpori ad mentem indidisse relationem. Unde colligeretur, etiam soluto per mortem vinculo, quo corpus, & mens erant colligata, inter antiquos sodales remanere aliquantulam cogitationum, ac motuum communionem, ac consensum. Ita mens sancta lætaretur sciens corpus suum, peccati instrumentum, & illud præcipuè membrum, quo potissimum erat abusa, dissipatum omninò, & dissolutum esse: non aliter, ac gaudet homicida, facti pœnitentia ductus, quum novit gladium, quo cædem patravit, in ultra centum mille particulas diffractum esse. Absit verò istas ut quæstiones temerè adfirmemus, quæ uti nos quidem existimamus non dum satis sunt disputatæ ab eruditis, omnìque ex parte consideratæ, tantum nihilominùs momentum, ac pondus habent, ut accuratum, & curiosum Doctorum examen mereantur.

FINIS.

